

Biblioteka Quorum
Knjiga 104

Izdavač
Naklada MD d.o.o, p.p. 44, 10020 Zagreb
E-mail: naklada-md@zg.tel.hr

Za izdavača
Dražen Latin

© Naklada MD & Robert Mlinarec, Zagreb, 2002.

Urednik
Miroslav Mićanović

Design naslovnice
Melina Mikulić, Studio grafičkih ideja

Grafička priprema
Bruno Tanfara, Naklada MD

Tisak
Čvorak / Digitalni tisak CC, Zagreb

Naklada 500 primjeraka
Printed in Croatia 2002
ISBN 953-217-037-5

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb

UDK 821.163.42-32

MLINAREC, Robert

Sve o vjetrenjačama / Robert Mlinarec.
- Zagreb : Naklada MD, 2002. - (Biblioteka
Quorum ; knj. 104)

ISBN 953-217-037-5

420709061

Robert Mlinarec

SVE O
VJETRENJAČAMA

Naklada MD
Zagreb 2002

Južni Pacifik

Vrijedi li cijeli život u Europi (vrtić, škola, gimnazija, vojska, fakultet, promocija, posao, kuća, žena, djeca, godišnji odmori, krediti, porezi, automobili, skijanja, osiguranja, čitanje novina, kartanje petkom, sudari, vojne vježbe, planinarenje nedjeljom, ljubavnica, kompjutor, Internet, svečane večere, koncerti, druženja, trideset godina mature, unuci, bojanje prozora i hrpa drugih briga) jednog toplog zimskog dana na južnom Pacifiku?

METRO

Ispod tračnica...

Zagreb je metropola
Metropola ima metro.

Dakle, Zagreb ima metro.

(Silogizam koji nikoga ne obavezuje)

Metro

Oduvijek sam se želio nečime ozbiljno baviti. Studirao sam nešto dulje od zagrebačkog prosjeka isprva pravo, a potom i ekonomiju, sve po želji mojih autoritativnih roditelja koji su danas, na sreću, spokojni i pokojni. Potom sam se zaposlio u Gradskom vodovodu u kadrovskoj službi, naravno preko obiteljskih veza, i u slobodno vrijeme započeo svoj kreativni posao marljivog istraživača gradskog reljefa i zagovornika izgradnje zagrebačke podzemne željeznice koja će vremenom postati moj životni projekt.

Danas sam u najboljim godinama. Pedeset i šest, nepunih. Tijekom godina shvatio sam da se u našoj domovini može lijepo živjeti kao nigdje na svijetu, uz nekoliko preduvjeta koje ću samo uzgred spomenuti. Potpunim otkrivanjem tih činjenica prevelik broj naših građana sretno bi živio.

Najkraće, sve mi je krenulo nabolje otkad sam se počeo baviti politikom. Kao iskusan čovjek i prije svega kao bivši političar, politiku preporučujem poput lijeka, svakome tko je slabije materijalne situacije. Djeluje brzo i efikasno, uz vrlo rijetke i sporadične kontraindikacije i nuspojave. Političari se brže od ostalih uspinju u društvo uglednika i još brže padaju u zaborav. A što ima bolje od zaborava i dobre državne mirovine?

Kao mladić nisam pomišljao da bih se mogao baviti politikom, jer dobro je znana činjenica da je gospođa politika kurva, a uvijek sam mrzio bolesti, pogotovo spolne. No, kako je vrijeme prolazilo, shvatio sam da moji samozatajni i samoinicijativni naponi oko zagrebačke podzemne željeznice ne dolaze na dnevni red u gradskoj upravi. Pisma, potpisane peticije, apeli građana vlastima... ma koga to može impre-

sionirati? Moj satori dogodio se tijekom unutrašnjopolitičkog magazina koji sam gledao s fakultetskim kolegom Darkom još u vrijeme nekadašnje Jugoslavije. Nakon okruglog stola o poskupljenju sirovina, trgovinskom deficitu države, ekonomskoj stabilizaciji i još kojekakvim problemima, po mom tadašnjem mišljenju, u neperspektivnoj zemlji, slijedio je prilog neke republičke TV o hrabrim i poduzetnim voćarima na Braču koji s uspjehom uzgajaju južno voće, kivi.

– Dakle, u godinama koje dolaze možemo očekivati plantažu banana ili ananasa – komentirao je D.

– Pa, da. Jebeš Ameriku. Hrvatska je zemlja čudesa! Ovdje je sve moguće! – uvjerio sam tada glasno sebe osobno.

I tako, od te emisije 1983. do svog povlačenja iz javnog života i politike 2005, promijenio sam tri političke partije i stranke. Danas ne bih mogao nijednu izdvojiti kao najbolju, naime, svaka je imala svojih prednosti. No, ipak su napravljeni mali pozitivni pomaci. U nekoliko političkih mandata, od mjesne zajednice do gradskog poglavarstva, najčešće u predizborno vrijeme, donosio sam nove nacрте i pokretao akcije za izgradnju zagrebačkog metroa. Svi su govorili o hvalevrijednoj inicijativi, no laički su mumljali da Zagreb leži na tlu s mnogo podzemnih voda, što je činjenica koju je nekada davno spomenuo također neki laik. A što je onda sa Stockholmom koji leži na jezerima, močvarama, rijeci i moru, a ima metro? No, i drugovi i gospoda voljeli su takve i slične ideje o kojima se uvijek može pričati, dok je njihovu realizacija moguće odgađati za bolju budućnost.

Ovdje moram dodati da sam bio i pokretač društva studenata i profesora “Naš metro” na Geodetskom fakultetu u Zagrebu, još ranih osamdesetih, u kojem je bio velik broj zaljubljenika u naš grad. Kovali su se tu planovi, izrađivale geodetske i topografske karte, iscrtavale konfiguracije terena, premjeravalo zemljište i planiralo budućnost. Negdje u

to vrijeme, izvjesni Miljenko s Bukovačke, čijeg se prezimena ne sjećam, veliki poznavatelj podzemnih željeznica u svijetu, predložio je da Zagreb sagradi četiri linije metroa: žutu s krajnjim stanicama u Podsusedu i Sesvetama, plavu paralelno sa žutom linijom, od Lučkog do Utrina, zelenu od Tunela do Velike Gorice i crvenu liniju koja bi u obliku zvijezde spajala tri prethodne linije.

Jedne godine, u predizborno vrijeme, prijedlozi i planovi udruženja građana "Naš metro" najdalje su dospjeli, čak do ruku gradonačelnika. Te godine pozvan sam, u sklopu delegacije gradskih inovatora, na prijem kod prvog čovjeka grada. Nakon dugog, konstruktivnog i otvorenog razgovora u kojem sam očito zadobio simpatije svih prisutnih, 1985. postavljen sam na profesionalnu poziciju u Skupštinu grada. Moja prva funkcija bila je sekretar komisije "Gradska podzemna željeznica, problem odzračivanja i sanitarnih čvorova". Posao nije bio nimalo jednostavan, radili smo strpljivo i temeljito, često izlazili na teren (tada su još dnevnicе bile dobre i redovne!) te razgovarali i slušali želje odgovornih u privredi, prometu i politici. Planovi su bili veliki. Domovinski rat dočekaо sam na mjestu potpredsjednika komisije "Gradska podzemna željeznica, problem sigurnosti", a tada sam, diskretno, vratio partijsku i izvadio stranačku knjižicu. Zna se koju. Potvrdivši privrženost novoj vlasti, i dalje sam ustrajno radio za dobrobit našega grada, iako su plaće, zbog rata drastično pale. No, kao važna osoba u gradskoj strukturi raspoređen sam na radnu obavezu te, na sreću, ostao daleko od ratnih zbivanja. Rat je otvorio i neka nova pitanja, barem za našu komisiju. Za buduću podzemnu željeznicu, trebat će, osim predviđenih evakuacijskih izlaza, razmisliti i o dodatnima većeg kapaciteta, u slučaju idućeg rata. Gradonačelnik je za tu namjenu odobrio dodatan novac kako bismo mogli napraviti novu studiju o tim budućim aspektima sigurnosti neizgrađene podzemne željeznice. Tada smo preimenovali i komisiju u "Zagrebački metro, problemi sigurnosti".

U mom predanom radu brzo su prolazile godine. Na Badnjak 2005. godine, tada već šestu godinu u novoj stranci, sreo sam kolegu Darka, onog istog s početka priče o svom bavljenju politikom.

Uz konjak, nezadovoljan svijetom, državom, a pomalo i samim sobom, slušao sam njegov monolog u Kazališnoj kavani: “Politika je sjebana stvar. Njome se ljudi ne bave iz želje za općim dobrom, koje su valjda zadnji pušili starogrčki filozofi, eventualno nešto malo i socijalisti-utopisti posle, već iz vlastitog interesa. Lova, stari moj, lova! Čuj, u kojoj zemlji buš našel da ugledni doktor postaje šef diplomacije, a nogometaš kaj nemre trčat devedeset minuta nacionalni heroj? Il je ovo zemlja talentiranih ljudi, il smo mi v riti! Jebote, u svakom od nas čuči barem još deset neotkrivenih talenata: profesori su ustvari rock-zvijezde, političari koji znaju ponavljati “mi moramo!” i “taj problem bit će riješen” budući su poljoprivrednici, vozači kamiona već su postali bankari i poduzetnici, a ugostitelji su vrsni generali... jedino još ne znam kaj bi htele bit prostitutke. Njih niko niš ne pita, osim kolko košta. To je još najpošteniji posel. Život je borba, a mi svi ustvari hoćemo nekaj drugo. Ili naš hiljadugodišnji san još ni prestal?”

Zamolio sam D. da govori tiše zbog ostalih gostiju.

Nastavio je još glasnije: A ti, drek, ne, kaj hoćeš? Počel si se baviti politikom da ti bu stanica metroa pred kućom! Kaj ne bi uveli podmorničku liniju Zagreb-Sisak da mi bu bliže do vikendice?

Izašao sam u proljetnu večer.

Opekla me njegova opaska o mom vlastitom probitku s metroom. Osjetio sam velik umor nakon svih tih godina istinski posvećenih predanom radu za dobrobit našega grada. I iako znam da je iz Darka tada govorilo pijanstvo, odlučio sam se povući.

Kolege su bile vidno potresene kada sam im priopćio vijest. Gradonačelnik me odlikovao, priređena je oproštajna večera u moju čast, a novi predsjednik komisije “Gradski metro, preliminarni planovi” javno je obećao da će na budućoj stanici u Gračanima moje ime stajati na spomen-ploči budućeg metroa. I tako je završio moj radni vijek, u prijevremenoj mirovini u pedeset i četvrtoj godini života.

* * *

Na Visu imam kućicu u polju. Sadim rogače i smokve. Za magarce i sebe. Mislim da se konačno nečime ozbiljno bavim...

New York

Kada bih sletio u New York zasigurno to ne bih učinio vlastitim mlažnjakom, već vjerojatno nekim čarterom (otplata na šest čekova Zagrebačke banke, nova serija) s paket aranžmanom od deset dana. Deset dana sasvim je dovoljno razdoblje da okretan čovjek nađe neke uporišne točke u stranom gradu. Već nakon nekoliko dana treba pokušati prodati kartu u smjeru Europe i nakon ludog provoda u džepu svakako sačuvati barem *quarter*. Zašto? Da bih mogao ući u telefonsku govornicu i nazvati Milu Rupčića u New Yorku. Jer, naš bi mi čovjek sigurno našao neki posao “na crno” za početak.

Za dva-tri mjeseca skupim neku lovu, “operjam”, puštam job i spreman sam za traženje komada. Računam da će se pojaviti neka zgodna i mila Portorikanka iz umjereno sumnjivog kvarta. Španjolski mi je odavno drag, a i moj nesavršeni engleski bit će manje uočljiv u njenom društvu. Ubrzo će uslijediti skroman obiteljski obred na Puerto Ricu.

(U međuvremenu su neki čekovi koji se tiču paket-aranžmana u Zagrebu stigli na naplatu, no nitko mi ne može ući u trag – ni Jerzy Kosinsky ne bi to bolje smislio. Živim i dalje dobro s kreditnom karticom Masters čije račune nikada ne namjeravam platiti.)

Ženinoj je majci najvažnije da sam katolik, iako godinama, osim iz umjetničkih pobuda, ne zalazim u Papine objekte. Činom vjenčanja uzimam ženino prezime, recimo Morales, a imenu dodajem –o na kraju da zvuči hispanofono: dakle, Roberto Morales. Naravno, Puerto Rico zemlja je velikih mogućnosti tako da smjesta vadim nove dokumente. Za razumnu sumu novca u džepu lokalnog službenika, gradić

moga rođenja postaje Cayey, Puerto Rico, poznat po duhanskoj industriji. Time se definitivno gubi svaki pisani trag o mom nekadašnjem životu.

Sada se sa svim urednim papirima vraćamo u New York i za prvu ruku useljavamo u stan koji je moja žena unajmljivala i prije bračne sreće. Prijavljujem se na državnu socijalnu pomoć.

U lokalnoj trgovini, u koju obično zalazim, ljubazno me upozoravaju kako računalo tvrdi da je moja "europska" kreditna kartica nevažeća. Čudim se glasno, a u sebi mislim: nije loše, četiri mjeseca prilično lagodna života! Glumim zabrinutost.

Nakon što stigne prvi novac od moje novopronađene domovine, odlazim do najbližeg sveučilišta i interesiram se za državne stipendije kako bih počeo studirati slavistiku. Pristupam testiranju i, naravno, među rođenim Amerikancima imam gotovo maksimalan broj bodova. Time sam zaslužio solidnu državnu stipendiju. Potom kopiram indeks i sastavljam cirkularno pismo s biografijom. Pišem o teškom životu u unutrašnjosti otoka (ne Visa ili Hvara, već Puerto Rica) i sveopćem siromaštvu u obitelji, te prilažem odlične rezultate testa. Pisma šaljem posebno hrvatskim, bosanskim, crnogorskim, makedonskim, bugarskim, srpskim, slovenskim iseljeničkim organizacijama i veleposlanstvima s molbom da kao stranac želim studirati upravo njihov jezik. Tu su i Zajednica portorikanskih intelektualaca koju molim da pomogne siromašnoga seljaka-zemljaka, Svjetski židovski kongres (u pismu spominjem usput da istraže moje korijene), Katolička pomoć (šaljem vjenčani list kao dokaz pripadnosti Crkvi), Islam danas! (*Islam Today! Organization*), kojoj se javljam kao simpatizer dobrih strana Muhamedova djela, i još nekoliko zaklada.

Ubrzo potpora siromašnom studentu slavenskih jezika dolazi s još nekoliko adresa: najizdašniji su Slovenci, poslali su

odmah i paket knjiga, jer vjerojatno vide dugoročan interes u suradnji s Portorikancima (ananas, cigare i rum za deželu!), slijede Židovi i Bosanci. Hrvatsko veleposlanstvo odgovora da su novac za ovu godinu već utrošili na film koji dokazuje da imaju vlastitu kulturu, a ostali Balkanci nisu ni odgovorili.

Selimo u prostraniji stan bliže sveučilištu, a ja si kupujem na dar, na studentski kredit, najnoviji model računala tvrtke Compaq. Esmeralda konačno ostavlja posao švelje i zajedno odlazimo na dvotjedno krstarenje po Antilima. Cijelo vrijeme razmišljam da li bih se, na kraju, ipak mogao zaljubiti u nju. Učim španjolski, svoj materinski jezik.

“Medeni mjesec” brzo je završio. I dalje se dobro podnosimo.

Jesen je u New Yorku divna. Lišće stabala u Central Parku podsjeća me na boje Medvednice u listopadu. Samo ovdje živimo slobodno, doduše tuđim, državnim novcem.

Čitam, ali ne studiram. Zapravo, u miru pišem roman o New Yorku.

Smrt u Švedskoj

Nikada prije nisam živio u Švedskoj, ovdje sam došao umrijeti. Tiho i daleko od grada za koji se i danas pitam jesam li mu ikada uopće pripadao. Lete, godine lete. Sedamdeset i druga.

Pretprošle je zime Lucija otišla zauvijek. Napustila me jednog maglovitog, vlažnog prijepodneva dok sam u kuhinji spravljao čaj od vanilije. Sjećam se, ponestalo je meda, namirnice koje je uvijek bilo u kući i prije nego je Lucija pobolijevala; dok sam se vratio do spavaće sobe da je upitam mogu li staviti šećer i malo mlijeka u čaj... Iako čovjek zna i svjestan je da se to jednom mora dogoditi, rijetko kada je spreman suočiti se s trenutkom dolaska smrti. Otišla je bez pozdrava. Njena posljednja rečenica koju mi je uputila drhtavim glasom još je dugo odzvanjala mojom nutrinom: Molim te, popila bih šalicu čaja.

Kasnije, tijekom sprovoda na njenom rodnom otoku, odlučio sam prodati našu kuću zajedno sa svim pokućstvom. Od osobnih stvari zadržao sam tek koferčić s pismima i fotografijama, te nekoliko Lucijinih svilenih maramica. Koliko smo godina proveli zajedno? I što ostaje za nama osim sjećanja?

U to vrijeme, između dvaju velikih ratova, završavao sam svoje studije u Zagrebu. Moj prijatelj i sustanar, Petar M, gospodar koji je već šestu godinu mukotrпно studirao pravo po želji svojih roditelja, a zapravo odlično zarađivao preprodajom slika, nakita i starina na relaciji Beč-Pešta-Zagreb-Dubrovnik, i ja, tada apsolvant, živjeli smo bezbrižno. Unajmljivali smo prostran stan na Zrinjevcu i zarađivali od usputnih poslova za gospodski život. S medicinskog glediš-

ta, a i općenito, bilo je to sretno razdoblje čovječanstva – lijek za sifilis bio je pronađen, a side još nije bilo na obzoru.

Često sam putovao s Petrom u Beč i Peštu gdje bi on trgovao, a ja kupovao, uglavnom odjeću i medicinske knjige. U zagrebačkim kavanama, gostionicama i kabaretu osjećali smo se bolje nego u miru zrinjevačkog doma. Ponekad bismo, najčešće u Pešti, jurišali na javne kuće i dobro se zabavljali. Sjećam se, čak mi je “Kod Ilone” ponuđen i posao liječnika čim diplomiram, a Petar je tada uspio otkupiti nekoliko srebrnih svijećnjaka. On je zarađivao i odlaskom u bordel. Rijetko je koji svjetski trgovac bio ravan dubrovačkom prepredenjaku. I tko zna koliko bi još dugo jurili za suknama iz pustolovine u pustolovinu, da se u naše susjedstvo, u dno hodnika, nisu doselile dvije mlade djevojke.

Bilo je rano proljeće i cvjetale su tek divlje šljive uz klimave drvene ograde na južnom rubu grada, dok je vrh Medvednice još gdjegdje bio zabijeljen ostacima snijega. Te tjedne provodio sam uz knjigu i malo izlazio.

Djevojke smo uskoro upoznali. Naš poziv na čašicu cherryja dobrodošlice nisu odbile. Lucija i Greta imale su tada nešto više od dvadeset godina.

– Kakav krasan stan imate! – zausti Lucija.

Uglavnom je Petar vodio razgovor, te posluživao piće i slatkiše, dok sam ja u sebi ponavljao latinske nazive mišića. Teško sam se vraćao u stvarni svijet iz svijeta knjiga i sudjelovanje u razgovoru.

– Greta, čime se bavite? Ili baviš...

– Pa... učila sam slikarstvo, privatno, u Parizu. Ali, nije to bilo za mene. Pariz, to je grad gdje je dovoljno živjeti.

– Kako...

– A sada pišem roman o Austro-Ugarskoj: plemići, vojskovođe, trgovci, veleposjednici, bankari, umjetnici... ukratko, salonski život – nastavljala je govoriti bez pauze.

– Krasno, a inspiracija? U tvojim godinama...

– Ah, nekada su moji majka i otac tako živjeli. Tetke su pune priča o našem plemićkom porijeklu, koje iskreno mislim da je djed kupio. Da, onda se to tako radilo – imaš novac, kupiš čast.

– A ovo današnje vrijeme? Govore li, žale li za prošlim vremenima, ili...

– Podnose ga odlično! Majka je pokojna deset, a otac se ubio prije četiri godina.

– Oprosti, nisam znao...

– Nema veze, *c'est la vie*.

Ušutio sam. Lucija je bila mnogo tiša i suzdržanija, u govoru, u smijehu i u piću. Te večeri nismo saznali o njoj gotovo ništa osim da radi kao činovnica u banci i da je rođena na najljepšem južnodalmatinskom otoku.

– Zgodničke su susjede, ne? I pri ruci... – zausti Petar nakon što smo otpratili gošće.

– Da, posebno Greta. Vesela je i nasmijana, mislim da to najviše nedostaje današnjim ženama.

– Jasno, nitko neće kip u kući.

– Mogli bismo zajedno izaći u subotu...

– Vidi, vidi, pa ti više ne učiš subotom! Otkad to? Otkad mala Gretica svojim štiklicama – tepao je glumeći Petar – prolazi hodnikom...

– A tvoje pravo? Ništa?

– Polako. Mislim da moji dragi roditelji mogu biti zadovoljni... dovoljno sam učio za posao koji ionako neću raditi.

– Da?

– Zar da zbog želje dvoje ostarjelih farmaceuta patim cijeli život? Volim ih, ali odvjetnik... od mene... nikada!

Meni je život ipak bio jednostavniji nego Petru. Zavolio sam medicinu još kao gimnazijalac u Osijeku u stričevoj ordinaciji, no i sam sam pomalo posustajao, bojeći se diplomiranja. U Slavoniju se nisam želio vratiti, u Beču ili Grazu nije bilo jednostavno dobiti službu, neka zagrebačka bolnica ili eventualno vlastita ordinacija...

U subotu smo izašli s djevojkama. Obišli smo nekoliko gostionica, slušali propovijedi pijanih boema i ispili nekoliko boca. Na rastanku, smijuljeći se, djevojke nas upitaju hoćemo li ujutro s njima na misu u katedralu.

– Sinagoga nam je bliže, i nije takva gužva – dobaci u šali Petar.

Na rastanku sam poljubio Gretu u obraz. Lucija je to popratila čudnim izrazom lica, malom grimasom. Nagnuo sam se i prema njoj, ali mi je ona samo spremno pružila ruku i odzdravila, dok je Petar već spavao stojeći naslonjen na ulazna vrata. Druženja su postala još intenzivnija kada smo kupili automobil. S polovnim Opelom bilo je mnogo jednostavnije odlaziti na izlete u Samobor i na savsko kupalište. Počela su i govorkanja po susjedstvu da smo sigurno špijuni, jer imamo novaca za automobil, a ne radimo kao sav ostali pošten svijet...

Naša veza u četvero bila je zanimljiva, jer ni nakon gotovo pet mjeseci poznanstva nije prerasla u fizičku. Doduše, s naše muške strane postojala je određena nestrpljivost, ali držali smo da treba poštovati tu malu zapreku koju su djevojke postavile kako bi kasnije bilo slađe. Nas smo dvojica komentirali njihove draži, postupke i veselili se novim druženjima.

Do nove spoznaje, kako to obično biva, došli smo slučajno. Te večeri, uz naša najžešća nagovaranja, djevojke nisu pristale izaći. Lucija se opravdala sutrašnjim napornim radnim danom u banci, a Greta glavoboljom. Iako to nije bilo prvi put da smo uljudno odbijeni, Petar je bio deprimiran.

– Mislio sam da smo im zabavni...

– Vjerojatno jesmo, ali znaš žene. I moguće je da stvarno imaju posla... ili glavobolju.

– Idemo sami – poviče Petar – Zagreb nas zove!

Opili smo se brzo, a Petar je cijelo vrijeme ponavljao da smo iznevjereni. Vratili smo se kući nešto prije ponoći i na naše iznenađenje vidjeli ispod vrata naših susjeda svjetlo. Sjeli smo u salon i natočili si po konjak pred spavanje. Petar je bio nemiran.

– A da odem pitati da nam posude svoju pastu za zube? Ili džem od malina?

Šutio sam. Nisam imao snage proturječiti Petru, ali njegovi su prijedlozi bili neumjereni. Trenutak kasnije ugledah Petra kako otvara balkonska vrata i... već je bio u raskoraku između našeg i susjednog balkona s očitom namjerom da preskoči još dva, koja su nas dijelila od prozora Grete i Lucije. Rukom mi dade znak da šutim i krenem za njim. Neprijetno smo se prebacivali s balkona na balkon. Svi su u susjedstvu odavno spavali; pretpostavljao sam da je to slučaj i s djevojkama, no da su zaboravile ugasiti svjetlo.

Prizor koji smo vidjeli kroz napola navučene zavjese istisnuo je zrak iz naših pluća, proizveo bubnjanje u sljepoočicama i potom ubrzao puls.

Pred nama su, u klupku od ženskih tijela, bile spojene Greta i Lucija. U zagrljajima, dodirima, poljupcima, milovanjima, koja kao da su se događala u nijemom filmu jer priгуšene zvukove kroz zatvorena vrata nismo čuli, njihova golotinja pod lelujavim plamenovima svijеća i prigušenom

svjetlu iz predsoblja, bila je božanska igra djeva s otoka Lez-bosa. Ruke, leđa, obrazi, prepone, kose: sve se ispreplitalo na velikoj postelji u igri koja je mirno trajala. U jednom trenutku, kao da osjeća prisutnost uljeza, Lucija je dignula glavu i pogledala u našem smjeru, u mrak – poput mačke koja vrebata, a potom jezik spustila natrag na glatku kožu svoje ljubavnice.

Ta spoznaja, do koje smo došli u noći bez mjesečine, samo je pojačala naša sanjarenja o Greti i Luciji.

* * *

U jesen 1938. Greta, u našim druženjima do tada živahniji dio ženskog dvojca, ozbiljno se razboljela. Lucija nam je otkrila da to nije prvi put. Utjecajni stric smjestio ju je isprva u bolnicu u Vrapču, no kako se stanje i dalje pogoršavalo, premještena je u poznati austrijski sanatorij. Dvije smo je godine redovito posjećivali utroje, a tada je Petar, razmišljajući o vlastitoj sutrašnjici i pred strahom od neizvjesnosti koju donosi rat, emigrirao u Ameriku. Ostali smo prvi put sami, Lucija i ja.

Rat je stigao s proljećem. Više nismo odlazili u sanatorij, bilo je teško otputovati iz zemlje. Preselio sam u manji stan, k Luciji. Tada su stigla dva-tri Petrova pisma iz Detroita u kojima je žalio za domovinom, Jadranskim morem i prijateljima. Pisao je da se vraća za godinu-dvije, čim prestane klanje u Europi i skupi dovoljno novaca za novi posao. I da nas voli, kao i Gretu, i da bi želio da smo opet svi na okupu.

Lucija i ja ostali smo zajedno. Zbližili smo se, prirodno i spontano, kao da su Petar i Greta bili neka nevidljiva prepreka našoj vezi. Često smo vodili ljubav na onoj postelji na kojoj sam prije pet godina vidio najljepša i najnježnija ljubavna milovanja. Petrovi su mi pak brižni roditelji, znajući za moje židovsko porijeklo i nedaće koje ono donosi, na ime svoga sina krivotvorili isprave u Dubrovniku početkom rata.

Tako sam, zahvaljujući posuđenom prijateljevom identitetu, preživio rat u Zagrebu uz Luciju.

Petar se javljao pismima iz Amerike, obično oko Božića, i slao pakete. U domovinu se do danas nije vratio. Greta je tijekom rata nestala negdje u Austriji; bolničke knjige bile su uništene krajem rata, a Crveni križ tražio je milijune izgubljenih osoba. Nikada nismo ništa saznali o njenoj sudbini...

... Hrvatska. Prelijepa zemlja bez kontinuiteta, puna vruće krvi, u kojoj je teško moguće da ijednu generaciju zaobiđe rat, progon ili tuđina. A najteže je stalno gubiti ljude...

... Zima ovdje dugo traje. U švedskim noćima, sasvim blizu, no ipak s toplije strane polarnice, pišem svoj dnevnik izbljedjelih sjećanja. I ovo zapisah noću, dok su se od hladnoće u šumama okruga Överkalix lomili borovi, i olakšah dušu.

Sari iz Rajapura

Unus erat mundus. Duo sunt, ait ille. Fuere.
Natpis na rodnoj kući K. Kolumba

Hlad anindolske šume rijetko je dobro mjesto za sređivanje misli. Miro i ja razgovarali smo, kao i obično šećući polako, o našim ljetnim putovanjima. Pričao mi je o svojoj novoj ljubavi koju je upoznao u hladu poznatog pariškog parka. Ljubavna pisma već su tjednima odašiljana u oba smjera. Govorio je dugo i nadahnuto, što je bilo potpuno netipično za njega, ironičnog skeptika, uglavnom se zadržavajući na opisima situacija, vremenskih sljedova i nekih neobičnih epizoda. Od svih osoba iz njegove priče osobno sam poznavao jedino djevojku iz našeg susjedstva, zbog koje se Miro s ruksakom zadržao na francuskom tlu, i čija je prijateljica bila njegova nova životna preokupacija. Na moje pitanje kako mu se čini Pariz, koja je mjesta vidio tijekom tri mjeseca življenja u gradu na Seini, spontano je odgovorio: Ne znam, uglavnom sam se zadržavao po parkovima.

Parkovi doista znaju biti uzbudljiva mjesta.

Volim velike gradove, gradove koji su poput košnica u kojima buja život – to su mjesta gdje žamor ne prestaje, mjesta gdje se i noću i danju živi jednako strasno, mjesta dodira i miješanja, početaka i završetaka, susreta i rastanaka... Toliko je velikih gradova, a bolna ograničenost ljudskoga vijeka daje nam šansu da zavirimo ispod površine tek ponekog od njih.

London, nekada prostorni i vremenski centar svijeta. Zauvijek nulti meridijan i ishodište izmišljenog vremena Staroga svijeta.

Devedesetih godina minuloga stoljeća, dok sam tražio riječi i slike kojima bih obuzdao zbilju i, barem po unutarnjem satu, sačuvao je od starenja, lutao sam ulicama Londona, nerijetko zavirujući u trgovinice skrivene u pokrajnjim uličicama. Mnoge su od njih, prkoseći užurbanosti suvremenoga svijeta, već desetljećima, a neke i generacijama, uporno prodavale svoju robu, bez obzira što je ona bila slabo tražena. U ovome gradu svatko je našao svoje mjesto. U jednoj takvoj uličici, u Hampsteadu, običavao sam provoditi onih nekoliko poslijepodnevnih sati, između jutarnjeg čaja koji sam ispijao točno u podne s obveznim prelistavanje novina, a prije lude večernje užurbanosti velegrada i mojih noćnih bdjenja. U toj svakodnevici meni poznate gradske četvrti, dnevno su se događale stotine malih čuda za koja, da biste ih uopće zamijetili, prvo morate vjerovati da su ona moguća.

D. i ja tumarali smo tog kasnog proljeća kao dvojac bez kormilara Londonom. Ona je radila, a ja sam u to vrijeme, nakon nekoliko pjesama o samoći, samo razmišljao o pisanju romana o odrastanju kako bih sačuvao od zaborava sretne dane mladosti. Obično bih pred kraj radnog vremena dolazio k njoj, zajedno bismo zatvarali butik u kome je odrađivala popodnevene smjene i odlazili u londonsku, ljepljivu noć. Kao upućenica u čari grada otkrivala mi je mjesta koja znaju samo starosjedoci, otkrivala mi je skriveni grad u gradu. U to sam vrijeme bio uvjeren da mi je karma gubitnička, a kada bih s D. pričao o tome, uvijek bismo nakon duge lamentacije završili veselim sloganom "Loša karma, ne, radije sarma!" Bio je to znak da se pronade nova tema ili da se jednostavno prestane govoriti...

Svratio sam tog četvrtka do D. koja je pomalo prodavala nakit, žensku odjeću i sitnice s Orijenta, a pomalo se dosađivala. Sjedili smo pred vratima dućana i uživali u nejakom suncu. Polako smo otpijali iz šalica gutljaje zaborava predajući vlastita sjećanja jedno drugom. Ona je polako i tiho

pričala o svojoj nesretnoj ljubavi odajući mi samo nervoznim pokretima svojih ruku da ne zna kada će ponovo sresti nekog poput njega. Šutio sam. Nas smo dvoje odavno naučili govoriti bez riječi. Poslijepodne se lijeno vuklo.

Kada su se pred nama pojavile tri dugokose djevojke i ušle razgledati robu, donoseći sa sobom miris rascvjetanih trešanja i peluda proljetnog cvijeća, odšetao sam samo pedesetak koraka, do antikvarijata ispred kojeg su na klupe bile uredno poslagane gomile knjiga. Više star, no sredovječan, i više sijed, no tamnokos, uvijek s malim naočalama za čitanje na vrhu nosa, Samuel je bio jedan od onih upornih prodavača u pokrajnjim uličicama, koje zajedno s ljudima koji u njima obitavaju čine grad osebnim. Sjedio je uvijek pognut nad knjigama: često nisam znao kunja li ili ih doista čita, tako da sam se ponekad ustručavao i javiti. Mahnuo mi je, tek neznatno dižući pogled, i dodao da ima novu knjigu o mediteranskom pomorstvu iz 1887. godine. Posljednjih sam tjedana, zaželjevši se jadranskog plavetnila i mirisa borovih šuma, odmah po buđenju pohlepno listao i čitao knjige o brodovima, primorskim gradovima i njihovim povijestima. Tako sam, barem u mislima, plovio svojim morem. Gledao sam naslovne stranice davno pročitanih časopisa iz rasprodane biblioteke nekih zemljoposjednika, prelazio rukom po starinskim koricama knjiga, ni sam ne znajući tražim li nešto određeno ili tek čekam sumrak. Crvenaći su tik iznad glava rijetkih prolaznika prelijetali ulicu odlazeći iz obližnjeg parka prema dvorištima obiteljskih kuća. Kao i svakog kasnog proljeća i ranog ljeta u Londonu...

Samuel mi je posudio na čitanje “Maritime Guide to Adriatic” stanovitog Davida B. Pierca, koji je u doba pisanja knjige radio kao prvi časnik na trgovačkom brodu britanske mornarice. Imena gradova bila su pisana talijanski: Venecija, Pula, Lošinj, Zadar, Split, Dubrovnik – koliko svjetla i topline odjednom. Sjedio sam na klupi pred trgovinom. D. me zamolila da pričavam *business* (baš je tako rekla) a

ona će donijeti nešto za ručak. Kimnuo sam. Nisam mogao odvojiti pogled s prekrasnih bakropisa jedrenjaka, lukobrana i splitske katedrale... U glavi su se živo redale slike dalmatinskih i istarskih gradića, onako kako ih pamtim još iz djetinjstva koje vjerojatno ostaje jedino utočište i pribježište ostarjelih sanjara. Kako li tek nedostaje jadranska obala onima koji su rođeni uz huk valova, toplinu juga i zavijanje bure? Knjiga i mašta poveli su me daleko i stvorili osjećaj slatkog, ugodnog sna iz kojeg se ne želim probuditi.

I dok ovo zapisujem, ponovo proživljavam iznova onaj trenutak, ono malo čudo iz sporedne ulice: prve poglede dvoje nepoznatih ljudi, i slutnju da njenu privlačnost čini neka meni egzotična tajanstvenost. Prošla je ulicom. Njen šarm ostavio je jak dojam, ne samo isprva, već i svaki idući put kada bih je vidio, sve intenzivnije.

Kasnije sam, dok sam je pokušavao pronaći u širokom i nepreglednom Londonu, sazdanom od labirinata uličica i prolaza, saznao o njoj tek nekoliko činjenica. Bila je zapadna Indijka čija je obitelj posljednje tri generacije izvan domovine. Još prije nezavisnosti nekadašnje domovine obitelj se iz Rajapura preselila isprva u Južnu Afriku gdje su držali trgovinu kolonijalne robe u blizini rudnika dijamanata i navodno se obogatili na sunarodnjacima i lokalnim radnicima, a potom u Ugandu gdje im trgovački poslovi i nisu išli najbolje. Napokon su se, uz još uvijek znatno bogatstvo, skrasili u Britaniji gdje se školovala najmlađa generacija. Veze sa širom porodicom koja je ostala s obje strane novouspostavljene indijsko-pakistanske granice vremenom su se gubile. Daljnji rođaci bili su više likovi iz priča, a manje stvarni, konkretni, opipljivi ljudi. Bili su poput prolaznika u njihovim životima, ljudi o kojima ponekad dođe kakva vijest, uglavnom o smrti, vjenčanju, rođenju, ili kada se netko od njih pojavi za boravka u Londonu – kao da je bila dovoljna spoznaja da postoje, i to je manje-više sve. Nikoga od njezine uže obitelji, koja je živjela negdje u Wembleyju, nisam

upoznao. Kako su pisma iz daleke domovine bila sve rjeđa, tako je i identitet obitelji bivao sve čudniji. Sami su sebe smatrali Indijcima, što su i bili u vrijeme odlaska iz prado-
movine, dok su ih ostali Indijci doživljavali Britancima zbog neposjećivanja vjerskih svetkovina. Englezi su ih pak, s vi-
soka, s onom ispraznom napuhanošću i ponosom bez ute-
meljenja, držali obojenima, čak i nakon što su stekli najbo-
lje britansko obrazovanje, bili uspješni poslovni ljudi, te neu-
sporedivo bolje vladali engleskim jezik od njih samih... Ja
sam u Harvir vidio samo izuzetno lijepu i inteligentnu
djevojku.

* * *

– Isprosit ću te od tvoga oca... i prijeći na hinduizam, ili na
što već treba.

– Nije to samo tako. Neće me dati, to nije stvar samo oca,
već cijelog roda i kaste. A možda sam – namignula mi je sa
smiješkom – prije mnogo godina već nekome obećana.

– Onda se barem nadam da je dosta stariji od tebe. I da će
uskoro riknuti, pa ćemo zajedno s bakljom u ruci potpaliti
njegovu lomaču. Nama još nije trideseta. Stignemo još po-
nešto i proživjeti.

– Luđače, pa nismo u Indiji... u Engleskoj smo – smijala se.

– Pa što? Lijepo običaje valja poštovati, ma gdje se nalazili.

Pričao sam joj o hrvatskom štovanju krava, koje kod nas
doduše nisu svete, ali su njihovi produkti, sir i vrhnje, pravim
Zagrepečanima svetinja, kao i ime lokalnog nogometnog kluba.
Nagnuo sam se i pokušao je poljubiti u obraz. Ustuknu-
la je sa zagonetnim smiješkom i prošaptala sugestivnim gla-
som: Žena se muškarcu mora otkrivati polako...

Vidio sam je još dva-tri puta u prolazu, nakratko, uvijek u
društvu prijateljica. Nasmijana, bezbrižna, ili sam ja želio
da bude takva, elegantno odjevena u ležernu zapadnjačku
odjeću, s profinjenom istočnjačkom šminkom. Uozbiljila

bi se primijetivši da je netko sa strane promatra, no već bi nakon nekoliko riječi razgovora novi smiješak zagospodario njenim licem.

Dani su se vukli. U prijedodnevni satima nisam nalazio inspiraciju; motao bih se po kući, gledao BBC-ijeve emisije o životinjama ili odlazio do kraja ulice gdje smo stanovali. Na ugao su, iz okolice grada, dovozili pokretnu prodavaonicu voća i povrća. Tu bih razgledao ponudu i proćavrljao s prodavačem Ianom koji je svoju prikolicu u šali zvao “mesnica za vegetarijance”, tipom koji je živio na farmi s dvadesetak raznih četveronožnih ljubimaca i obožavao špijunske filmove. Jednom, uzgred, u neobaveznom razgovoru spomenuh mu da sam neuspješno studirao književnost i to ga je iskreno oduševilo. Od tada smo, osim povrća i recepta za spremanja hrane, imali i treću temu za razgovor: kako smisliti dobar scenarij. Njegove razrade likova i situacija bile su osebujne, duboko ukorijenjene u klasičnim špijunskim klišejima, no i donekle originalne u zapletima i rješenjima. Ian je strasno volio pričati priče, ali nije pokazivao ni najmanji interes da ih pretvori u tekst.

– Uostalom – dodao bi na kraju Ian – netko je sigurno već napisao takvu priču.

Ponekad, kada bi vrijeme bilo kišno, a kupaca malo, izvjesio bi tablu “Back in 10 minutes”, a u pravilu bismo odsjedili nekoliko puta po tih deset minuta, grijući se uz kavu i viski u pubu preko puta.

– Čovječe, život je osim disanja jedno veliko ništa – običavao je ponavljati.

Ja nisam tako dramatično doživljavao svoje londonske dane. Možda zato što sam se privremeno tamo zatekao i još slutio da negdje mora postojati i drugačiji život. Tek će talog iskustava, putovanja, godina i dana, desetak proljeća kasnije, razbiti iluzije i potvrditi u punom smislu Ianove riječi.

Tjeskoba koja je tada razdirala njega s vremenom sve više postaje i moja prijateljica.

* * *

Harvir smo susreli u susjednoj ulici. S poznanicom je krenula u potragu za poklonom za prijatelja, “nečim malim, ali za dugo sjećanje”... Uslijedio je odlazak na kavu i poduži srdačan razgovor u kojem je pričala uglavnom s D., a meni bi, tek tu i tamo, uputila koji miran pogled blagim očima. Između nas je bila provalija tišine, ne šira od pedesetak centimetara, ali vrlo duboka. I kako je razgovor odmicao, Harvir je sve više pričala o sutrašnjoj zabavi. Napokon, prije odlaska, uzela je neki reklamni papirić i na stražnju stranu zapisala nam mjesto i adresu.

– Poslije devet... i recite na ulazu da znate Sanjaya.

D. mi je namignula: Jesi li primijetio kako te gledala? Možda ipak imaš sreće sa ženama.

– Umišljaš, skoro me nije prepoznala – zaustio sam.

– Karma-sarma! – viknula je i otišla pod tuš.

Te smo večeri završili u klubu na privatnoj zabavi gdje je netko od njenih poznanika slavio uspješan završetak studija. Skupilo se povećé zanimljivo društvo porijeklom uglavnom s indijskog potkontinenta, slijedile su zdravice i polako ispijanje piva. Uskoro je polumrak i bljeskove svjetlosnih efekte, uz koje je D.J. s Jamajke pomagao vinilnom Bobu Marleyu otpjevati njegove vlastite hitove, zamijenila svjetlost svijeća i prigušena ambijentalna glazba.

Harvir, koja je do tada sjedila za udaljenim stolom, došla je k nama. Pričali smo dosjetke, improvizirali šale, spominjali zajedničke poznanike. Ne pamtim točno ni svoje ni njezine riječi koje smo tada izgovarali: sve se događalo u nekom vakuumu u kojem smo se nas dvoje, obasjani svijećama, naginjali jedno drugome i šaputali si uzajamno, tiho, dok su nas njeni tamni bogovi blagonaklono gledali s visina.

Povela me u noć uz ispriku da je boli glava i da ću je odvesti do neke od ljekarni što rade cijelu noć.

* * *

– Imaš auto? – pitala je znajući unaprijed odgovor. – Onda ćemo pješice, prečacem.

Hodali smo prvi put sami pod golim nebom. Nozdrve su mi bile pune njenog mirisa i, bez ikakvog dodira, osjećao sam nemir u tijelu, blagu vrtoglavicu. Žudnju kakvu ne pamtim ni prije ni poslije te noći. Koračali smo bez riječi... Njene oči bile su mirne.

– Ne tražimo dežurnu ljekarnu? – napokon upitah tiho.

– Ne – odgovorila je nježno, potpuno drugačijom bojom glasa nego do tada.

Pretrčavši brzu prometnicu, uputili smo se prema Regent's Parku. Preskočili smo zaključana vrata i krenuli preko čistine obasjane mjesecom k stablima u udaljenom, nešto tamnijem dijelu parka. Učinilo mi se da park nema kraja. Kao da su mi se u noći, za punog mjeseca, ukazali novi pejzaži, daleko izvan košmarnog Londona, u nekoj divljini, osami, bez živog bića. Sad me je držala za ruku, nježno kao kada smo se upoznali. Čulo se samo naše disanje pri hodu, šuštanje njenog sarija, i tek pokoji zvuk noćnih ptica.

Zaustavili smo se.

Harvir je iz nekog skrivenog pregiba sarija izvukla mirisne štapiće. Zapalila ih je upaljačem sve odjednom i pobola u krug u vlažnu zemlju. Počela je govoriti na meni nepoznatom jeziku i polako se kretati unutar kruga obrubljenog štapićima koji su u dimu nosili zanosne mirise daleke zemlje. Iz malene bočice prolila je prvo nekoliko kapi na tlo, a potom dvije-tri štrcnula na mene i šapnula: Sada nosiš moj miris, bit ćeš moj za vječnost!

Bio sam omamljen. Omamljen i ošamućen dimom koji miriše na divlje ruže i sandalovinu, nepoznatim orijentalnim mirisom na mojoj košulji koji mi je ostao urezan u sjećanje do današnjih dana, blage mjesečine u sjeni hrastova, njenog prigušenog pjevanja očaravajuće melodije, ljubavi i žudnje, te mirnog plesa po obodu kruga. Njeno gipko tijelo kao da nije dodirivalo zemlju.

A onda me je, raspustivši kosu, poljubila. “Žena se muškarcu mora otkrivati polako.”

Trenutak kasnije malčice se udaljila od mene i, poput ispaljenog zvrka, sklopila ruke u molitvu, podigla ih prema nebu, pa se zavrtjela, vrtjela, ubrzavala i usporavala okrete poput klizačice kad izvodi piruetu. A njen svileni sari se odmatao, i polako klizao prema tlu, postajući sve manje odjevni predmet, a sve više gomila tkanine pred savršenim tijelom mlade tamnopute žene. Stajala je preda mnoom gola i mirna. Noćna vlaga iz zraka na Otoku i toplina njenog tijela tvorili su naš tropski mikrokozmos daleko od ekvatora. Vrijeme noćnih ptica i leptira krali smo za sebe. Mjesečina je kroz oblake i granje čas obasjavala i otkrivala, a čas skrivala raskoš i ljepotu njenog tijela. Istraživali smo uzajamno u mraku, svoje obline, nabore, prijelaze, najsitnije detalje...

Svila njenog sarija i njena put bile su dvije podjednako meke i podatne stvari.

Prinosili smo žrtvu zemlji, a park je postao naš mali hram. Pripijeni smo ležali jedno uz drugo, šaputali i milovali se ljudima zaboravljenim praiskonskim jezikom tijela i tiho, tiho da ne poremetimo noćni mir, vodili ljubav.

* * *

Pred zoru su noćni leptiri, do tada naši saveznici, svojim jedva čujnim lepetanjem krila rastjerali i posljednji mrak prije nego će se i sami izgubiti u svjetlu dana.

Nakon sna, koji me dotakao tek na trenutak, poželio sam je upitati je li taj sari odjenula zbog mene. Ali, nje nije bilo. Iščezla je.

Uzalud sam je danima tražio po mokrim londonskim ulicama. Konac tog proljeća bio je vrlo kišan, no bilo mi je svejedno. Barem nitko od prolaznika nije mogao razaznati jesu li mi oči mokre od suza ili od kiše.

Dok su se tamnoputi radnici, još nerazbistrenih pogleda u rano jutro, spuštali prema tramvajskim stanicama na Quellenstrasse u bečkom desetom okrugu, a proljetni vjetar vrtio i vukao prašnjave novine od noći vlažnom cestom, Mladen je, kao i inače u to doba, šetao obližnjim parkom. Bio je nezadovoljan svojim životom emigranta, iako si nije točno znao odgovoriti zašto. Kao i većina ljudi izvan domovine često je više živio u sjećanjima na prošle dane koji su mu sada izgledali sretno, negoli u lijepoj i mirnoj bečkoj svakodnevicu. Mladen nije bio disident, ni umjetnik, ni majstor, ni tvornički radnik, već konobar koji je nakon neuspješna studija promijenio mnoga zanimanja maštajući od puberteta o boljem životu koji je sigurno negdje drugdje, negdje na Zapadu. A sada, u ranim četrdesetima, ono što je najteže padalo njegovoj slavenskoj duši u Beču, bila je samoća. Biti sâm uz toliko ljudi na ulicama...

Veze sa starim krajem nije održavao, naprasno je i otišao ne mogavši više podnositi dnevne prepirke sa sebičnim i autoritarnim roditeljima, a kamoli živjeti s njima i sestrom pod istim krovom. Ustajao je rano, po davnašnjoj navici iz djetinjstva u Zagorju, i šetao po parkovima. Gledao bi ljude kako odlaze u jutarnju smjenu, potom doručkovao, pa odlazio u najbližu gradsku knjižnicu s knjigama na stranim jezicima... Tamo bi, u čitaonici u Pannaschgasse broj 6, vrlo često mnoga prijepodneva provodio uz knjige iz nekadašnje domovine. Uvijek ljubazni zaposlenici knjižnice, barem prvih godina, mislili su da je slavist na studijskoj godini u Beču, zbog njegove solidne upućenosti u literaturu, i gramatički lošeg njemačkog.

Pohlepno je čitao sve što bi mu dolazilo pod ruku: ne samo na hrvatskom, već i na slovenskom koji mu je bio poprilično blizak, čak je, uz pomoć rječnika, naučio i ponešto češkog. Uživao je u čitanju, posebice zimi, kad je u knjižnici bilo mnogo toplije nego u njegovoj podstanarskoj sobici na mansardi.

Njegova domovina-u-jeziku iščezavala bi, do idućeg jutra, svakoga dana u pola tri u oronulom austrijskom beislu na rubu grada. Baš kao i nekada, za vojničkih dana kad je poslije-podneva provodio po slavonskim vinskim podrumima. No, sada je Mladen bio s druge strane šanka, zajedno s kolegom Fritzom und Franzom koji će mu postati prijatelji. Postojalo je nešto što je istinski povezivalo Zagorca i ostarjele tirolske freakove. Možda tuga za upravo prošlom mladošću, sjećanje na ostavljene planine i bregove, kvaliteta piva (tvrdnja sve trojice bila je da je pivo prije deset godina sigurno imalo drugačiji okus), isti šank za kojim su posluživali? Živeći svaki na svome kraju grada nalazili su se isključivo na poslu i, tek nekoliko mjeseci kasnije, na pivu. Mladen je isprva bio vrlo rezerviran prema dvojici kolega misleći da je njihovo prostodušno ponašanje neprikriveno zadirivanje. Kako tada nije znao ni riječi njihovog zavičajnog govora, Fritz und Franzovo obraćanje izgledalo mu je podrugljivo. Vjerojatno bi još dugo Mladen dvojio o tome što dvojica crvenonosih zapravo o njemu misle da se nisu zbližili u tučnjavi za vrijeme najveće gužve oko osam navečer. Naime, tada je Mladen u polumraku, ne vidjevši da nije potpuno prazna, pokupio jednom prištavom klipanu bocu. Potom je čistokrvni bečki blesan, s genima vjerojatno uvezenim s Balkana, rukom pomeo sve sa stola te počeo psovati Mladena, beisl, grad i socijaliste na vlasti. Ovo za socijaliste, grad i Mladena vjerojatno bi Fritz und Franz lako prečuli, no “usrani beisl”, iako konstatacija nije bila daleko od istine, za njih je bilo uvredljivo: – Momak, šeći. Ovo je pristojno mjesto.

Blesanovo društvo, pripito i bez ideje kako se drugačije zabaviti, uživalo je u dobacivanju. Nazvali su Mladena kohnjušarom, Fritza und Franza zatucanim jodlerima, prijetili da će demolirati lokal. Fritz, čovjek bikovske šije i bicepsa oslikanih u kućnoj radinosti, bez suvišnih riječi dograbio je sebi najbližeg huškača i izbacio ga naglavačke kroz vrata.

Andreas je vratio cigaretu u kutiju i obrisao znoj s obrve.

Nekoliko boca poletjelo je prema šanku, a zatim su pojurili i pijani frajeri. Fritz und Franz bez okolišanja su pristupili *poslu*, a nakon nekoliko trenutaka oklijevanja i Mladen. Tirolci su brzo, s nekoliko preciznih udaraca i bez jodlanja, pomeli mladahne domoroce-alkoholičare, a da se Mladen nije uspio ni razmahati. Tučnjava je tako završila prije nego se rasplamsala.

Beisl, u umjereno sumnjivom kvartu, ostao je prazan. Pola sata, koliko je ostalo do kraja radnog vremena, postmoderni su gladijatori iskoristili da pospreme boce u sanduke i provjetre lokal. Nakon višeminutne tišine Mladen je pozvao momke u susjednu gostionicu na pivo, osjećajući se krivim zbog tučnjave koja je izbila te večeri.

To je bilo prijateljstvo u ime kojeg su se svakoga petka trošile znatne količine piva na mjestu tek tristotinjak metara udaljenom od beisla gdje su i sami radili. No, njihovo je druženje istovremeno pojačavalo osjećaj usamljenosti.

- Svi smo bačeni u život naglavačke – mrmljao je Fritz.
- Ne seri, stari, to je normalan položaj kad se rađaš – odgovarao bi Franz.
- Dečki, da vidite Zagorje ljeti. A tek rascvjetana sela u proljeće... – nadovezao se Mladen.

Što su količine ispijenog piva bile veće, to je polilog sve više postajao njihovim istodobnim monolozima. Tri došljaka u Beču, gradu u kojem su svi njegovi stanovnici jedni drugima najčešće potpuni stranci. I tako su prolazili tjedni, mjeseci

i godine, dok mu jednoga dana, između dviju stanica bečkoga metroa, njezine duboke tamne oči nisu promijenile život za nekoliko minuta.

Toga toplog i sparnog poslijepodneva na početku ljeta, odlazeći na posao presjedavši na stanici podzemne željeznice na Gumpendorferstrasse, Mladen je vidio tamnoputu ženu duge bujne kose, senzualnih usana, zanimljivih očiju, i što je svakom muškarcu važno, a posebno onom odraslom na selu, krupnih sisa. Na stanici je bilo mnogo ljudi, a displej je najavljivao iduću kompoziciju u njegovom smjeru za četiri minute.

– Mladen, ni previše cajta – govorio je sam sebi u bradu.

Nekoliko je trenutaka oklijevao, potom se probio kroz skupinu gimnazijalaca i prišao ženi u srednjim godinama.

– Oprostite – obratio se – možete li mi pomoći?

– Da, izvolite?

– Ovaj, ne orijentiram se najbolje na ovoj liniji. Možete li me uputiti kako da stignem do Grinziga?

– Na pravom ste putu. Siđite na stanici Nussdorferstrasse, potom tramvajem i to je – spustila je glas – pet, šest, sedam, sedma stanica otamo. Uostalom, i ja idem u tom smjeru.

– Oh, baš dobro, onda sigurno neću propustiti stanicu.

Ušli su u ista kola, sjeli na susjedna sjedala, a Mladen je i dalje insistirao na razgovoru.

– Oprostite, nisam se predstavio, ja sam Mladen Pavunić, ekonomist po struci, a zapravo sam ugostitelj, inače sam ovdje privremeno, već dosta godina, i...

– Madan, kakvo čudno ime. Vi ste porijeklom iz Ukrajine?

– Ne, Hrvat. Znete Hrvatska, Zagorje, ma gotovo tu u susjedstvu, nekada dio Austro-Ugarske, dobri ljudi, pobožni i radišni...

– Aha – rekla je, ali Mladen nije bio uvjeren da bi toga trena znala na karti pokazati gdje se nalazi Hrvatska.

– A vaše ime?

– Filiz.

Pružili su si ruke sjedeći jedno nasuprot drugom u tutnjećoj kompoziciji. Mladen se svim svojim šarmom, i tko zna otkuda izvučenom hrabrošču, bacio na udvaranje lijepoj ženi. Zagledavši je izbliza, vidio je da su njene duboke tamne oči zapravo više kestenjaste nego crne, a tijelo i ljepše, no što mu se učinilo u prvi mah.

– Nije nesimpatičan ovaj Ma... Madan, ali kojim mi se samo tempom uvaljuje... – mislila je Filiz između dva uljudna smiješka.

– Kad bih je barem još jednom vidio... možda sam bio prena-gao – vrtio je Mladen u glavi, dok su vodili tipičnu bečku konverzaciju o vremenu i ostalim životno važnim stvarima.

– Radite? Da? U trgovini s parfemima. Krasno.

– Možda ovaj Austro-Ugarska-ili-koji-već-tip i nije tako loš...

– Znae, ako nije nezgodno, odnosno ako imate vremena, rado bih Vas jednom pozvao na čaj ili kavu? Bi li Vas zas-metalo da to učinim?

Godila joj je pažnja. Već su se i putnici oko njih počeli smješkati kojim je žarom to činio Mladen. Filiz je bila zadovoljna sobom i makar bi rado odmah pošla na piće s ovim egzotičnim frajerom, željela je još malo držati konce igre u svojim rukama.

– Znae, rado bih s Vama popila čaj, no kasnim na jedan poslovni dogovor... Ah, evo i naše stanice. Bilo mi je ugodno u Vašem društvu. Doviđenja, gospodine Matan!

– Mladen, još uvijek Mladen – odgovorio je i ostao pokunjnjen na stanici. Na automatu pred stanicom, još zbunjen od upravo završenog razgovora, kupio je cigarete i krenuo prema izlazu.

A na izlazu je čekala ona. Tobože, ne njega, već poslovnog partnera s kojim se trebala sastati.

Andreas je stajao na uglu, vadio cigaretu iz kutije i oklijevao da je zapali. Izgleda da je Andreas definitivno iz neke druge priče.

– Filiz, praviti ću Vam društvo desetak minuta, a onda...

– Ustvari, mislim da je moj poslovni partner odustao od čekanja. Ipak, zakasnila sam pola sata, malo previše i za Bečane, zar ne?

– Znači, prihvaćate moj poziv na kavu?

– Vrlo rado.

Taj susret Filiz i Mladena bio je početak zanimljive veze dvoje usamljenih ljudi u srednjim godinama, veze kakvih u podzemnim željeznicama velikih gradova dnevno započinje na stotine. Neke završavaju sretno, neke manje sretno, a neke nikada. No, za Mladena je vjerojatno najbitnija činjenica da je uz tamne oči lijepo Filiz shvatio da je sve što je činio proteklih petnaest godina bilo obično odgađanje života.

SVE O VJETRENJAČAMA

Gradovi, vjetrovi i ljudi

Volim velike gradove i njihov žamor, ta mjesta isprepletenih sudbina gdje kretanje ne prestaje, mjesta gdje se i danju i noću živi jednako strasno. Gradovi su mjesta gdje se čuda događaju svakodnevno – na njihovim velikim i malim ulicama, po osunčanim trgovima, u skrivenim parkovima, na vjetrovitim obalama – a čuda nitko više i ne zamjećuje.

* * *

Moji su asfaltni korijeni u novom gradu brzo pronašli plodno tlo. A ljudi, u svijetu u kojem živimo, i na kraju i na početku, jedni su drugima stranci. Ali, nikada se nisam osjećao tuđincem u ovome gradu.

Sada su moji pejzaži žitna polja Austrije. U vjetrovima što putuju svijetom, što se nalaze, dodiruju i razilaze, što miluju zrelo klasje i vrte krila vjetrenjača, vjerojatno je i dašak andaluzijskog lahora, onog jedva zamjetnog treperenja zraka s mirisom zrelih naranči, zrnima pijeska i njene orošene puti. Sjeća li se, nakon svih ovih godina, ona ičega?

Grad i njegovi prozori. Grad i njegovi vjetrovi. Grad i njegovi prolaznici. Jesenji sumraci i lišće što pada na mokru zemlju, ispred i iza mojih stopa. Treptaji svijeće jedva vidljivi na prozoru u susjedstvu, nakon ponoći. Sve mi je teže sabrati misli.

Profesor

Profesor S. je fantastičan (da ne upotrijebim pridjev fanatičan), potpuno predan svome zadatku. Poput glumca tumači glagole i imenice, mimikom i onomatopejom ispunjava predavaonicu. Piše na ploču "Ausflug" i raspreda eti-

mologije, govori o prvom letu mladog ptica. Potom izražajno izgovara "Der Vogel fliegt" i maše rukama kao da će svakog trenutka poletjeti. Hitro zatvaramo prozore da ga predavanje ne ponese kao nekoć Ikara Sunce. Drugi je kat stare zgrade previsok za let. Ipak, treba pamtiti ime dobrog profesora: njegovo ime je Schmid, Bernhard Schmid.

Voda

Štefu Balentu, suigraču

Gledajući hrvatsku Mezopotamiju i njene rijeke Muru i Dravu, šecujući uz Savu u Zagrebu ili na obalama Dunava u Beču, pored Neretve u Mostaru, na izvoru Bune ili slapovima Krke, prisjećajući se zelene Korane i prevrtljive Mirne, a već pomalo zaboravivši davno pohođene Temzu i Seinu, gledam u vodu rijeka i čudim se uvijek iznova: Kamo odlazi sva ta voda?

Bečka jesen

U gradu razigranih vjetrova i hladnih jutara, sjećanje na ljeto polako već blijedi. U parku, između dva pljuska, igraju se djeca. Trče i nadvikuju se na turskom i hrvatskom, njemačkom, bosanskom i kineskom. Njihovi se pak roditelji umorno pogledavaju i šute simultano na pet jezika. A vjetrenjače u predgrađu, divovske i moćne, neprekidno hvataju vjetar, ali potpuno su nemoćne pred sivim, plačljivim nebom.

Zemljopis, *à la japonais*

Simpatični Japanac, student njemačkog koji misli i sanja na japanskom, uvjerava me na hodniku prije predavanja da je moja zemlja hladna.

Odmahujem glavom, kažem: Ne!

On kima glavom i kaže: Da!

Pričam mu o najljepšoj sredozemnoj obali, o Dubrovniku, Zadru i Splitu, o čarobnim otocima razasutim po čistom moru.

Japanac se smješka i kaže: Da, ali zemlja je hladna!

Odustajem, očito se ne razumijemo.

Iduće jutro prilazi mi ozaren smiješkom i oduševljen novom spoznajom.

Znaš, otkriva mi, Croatia nije Skandinavija.

Smješkamo se pristojno; on *à la japonais*, uz blagi naklon, a ja kako već najbolje znam.

Posjet Zagrebu

Stižem u predvečerje. Nikome se ne javljam. Uživam u šetnji i tihom druženju samo nas dvojice starih poznanika: rodno grada i mene.

Unutra

Unutra, na prozorskoj dasci, u zemlji Austriji, mediteransko bilje polako raste u raznobojnim glinenim loncima. Brižljivo njegujemo mladu maslinu, ružmarin i lavandu, a oni nam uzvraćaju mirisima Juga i izazivaju zavist kod naših susjeda. Jedino me ponekad muči sumnja: Jesmo li imali pravo otrgnuti mediteransko bilje s hvarskih pustopoljina i presaditi ga u ovo sjeverno podneblje?

No, ipak, taj nam miris govori gdje smo, što smo i kamo se uvijek rado vraćamo...

Senko

Napisao sam ti dugo pismo i stavio ga u bijelu kuvertu. Onda sam shvatio da nemam tvoju adresu. Nema veze, ionako ću ti uskoro sve ispričati.

Koordinate

Lako me je pratiti. Tiho izlazim iz kuće, potom me linija 65 još snenog odvozi do Opere, a potom po Ringu nastavljam linijom 1, 2 ili D do Schottentora. Tu, na okretištu tramvaja i sjecištu podzemne željeznice, na kiosku gospođe Lise, svako jutro kupujem novine i ponekad čokoladicu. Ona mi uvijek sa smiješkom poželi ugodan dan, čak i onda kada oboje znamo da će cijelo prijepodne sipiti dosadna, sitna kiša. Žurim dalje. Koliko je samo ovdje prošlo ljudi, dana i koraka u ovih pet godina?

Sve o vjetrenjačama

Nemam više želje jurišati na vjetrenjače. Od danas to zauvijek prepuštam drugima. Ali, ne poričem da ću se i ubuduće, iz daljine, diviti njihovim snažnim krilima koja krote vjetrove.

Pisati? Nakon sedamdesete...

Kao mladci, živjeli smo u zanosu, bezbrižnih misli poput mladih bogova. Pisati, nešto malo, jedva smo stizali između dva koraka, uzdaha, dodira. A htjeli smo sve: pisati, pjevati, pričati, kličati, sanjati, ganjati, disati... Treba živjeti i veseliti se životu, a kad čula postanu izdajice, kada dani opet postanu dugi kao u djetinjstvu, a noći još i duže, tada treba pisati. Onda kada se svijet i život konačno mogu uhvatiti u riječ, rečenicu, odlomak, između korica knjige. U svojoj sam nesmotrenosti, puno godina prerano, ponešto napisao – pogrešnim riječima na krivom mjestu. Pisati treba, ali ne prije sedamdesete...

Ona

- Jesi li sada sretan? – bilo je prvo što me pitala telefonom.
- Zašto? – zbunih se.
- Jer konačno živiš u gradu s podzemnom željeznicom.

ŽUTA LINIJA

... iznad zemlje

Kada osjećaš prisutnost smrti, živiš brže.
Jésus, pod lipama u Irunu

Maja

Samo je jedna postaja zagrebačkog metroa za koju sam emocionalno vezan. Ona će uvijek ostati u mom sjećanju kao toplo mjesto i utočište u prošlosti, poput davno ostvarene ljubavi. Kolike smo sate proveli u obližnjem parku u dugim proljetnim šetnjama, ljetnim sumracima s mirisom svježih obojenih klupa, jesenjem brojanju prvih otpalih listova, kao vječnost sporim zimskim svitanjima? I pogled kroz prozor na Medvednicu prošaranu bijelim prugama neotopljenog snijega, rijetkim tamnozelenim mrljama crnogorice i, u podnožju, kućicama u magli. Ili su možda tek danas, nakon dvadeset godina, osjećaji takvi, dok me tvoje lice gleda s fotografije na stolu? Još uvijek si lijepa i nasmijana.

Podzemni grad

Svaki grad ima svoje skrivene tajne. To nisu velike istine o kojima bi se pisale umne knjige, već mnoštvo malih, svakodnevnih, općepoznatih stvari koje se usmeno prenose i prepričavaju iza zidova, na stubištu, u susjedstvu, na ulici, na trgu, a tkanje tih malih tajni tvori grad. Svaki grad ima svoje skrivene riječi. Meni su najdraže one tek izgovorene, a još nezapisane, krhke, koje u svakom trenutku mogu, a najčešće to i čine, bespovratno nestati iz naših misli. Moji susjedi Kinezi za rođendan su mi poklonili kaligrafiju s dva potpisa: “čovjek-sjena” i “čovjek iz podruma”. Osim doslovnog značenja ovi znakovi za mene posjeduju i poetsku snagu. Čovjek-sjena, izraz poznat od početka kineske kolonizacije Amerike, ostavlja dojam čovjeka koji uvijek radi i kojeg se rijetko viđa u javnosti, a još rjeđe na danjem svijetu. To je i tehnika ilegalnih useljenika, siromaha koji redovito obitavaju u velikim gradovima, pjesnika koji misle da žive

svoju poeziju, kao i opis onih koji se nakon godina naporna rada teško privikavaju na boje dana. Koliko je ljudi-sjena i njihovih potomaka, nekih budućih sjena, u ovom gradu?

“Pretpostavlja se da je u gradnji jedinog hrvatskog metroa sudjelovalo između jedanaest i dvanaest tisuća ljudi, uglavnom azijskog porijekla. Mnogi su od njih po završetku gradnje podzemne željeznice dobili dozvole za ostanak u novom zavičaju, te vremenom stvorili osebujuan jezik i snažno etnički obojenu književnost na podlozi zagrebačkog slenga”, navodi Akademijin Zbornik za narodni život i običaje.

Miljenkov atlas svijeta

Moj nekadašnji poznanik Miljenko, osim strasti za oružje, imao je još jednu ljubav u životu: zemljopisne činjenice. Živio je sam od pristojne rente na Bukovačkoj cesti u lijepoj obiteljskoj kući, gotovo bez ikakvih obaveza u životu.

“Tako se može živjeti”, govorili su ispod glasa jalni susjedi Hrvati-domoroci, ali i oni koji su ga duže poznavali. U struci, kao profesor povijesti i geografije, nije nikada zaradio ni novčića; on je svoj istraživački rad temeljio na proučavanju prometne dokumentacije, a vlastite rezultate ljubomorno čuvao samo za sebe. Predmet njegova užeg interesa bili su veliki gradovi (košnice za ljude, kako ih je običavao zvati) i organizacija njihova gradskog prijevoza. Miljenko je, u prvom redu, bio čovjek fasciniran podzemnim željeznicama. Kada je koncem devedesetih godina dvadesetog stoljeća, osvojio glavnu nagradu na kvizu, zahvaljujući prije svega superiornom memoriranju mnoštva činjenica, preuzeo je novčani iznos nagrade, a drugi dio, putovanje u SAD odbio je zbog straha od letenja zrakoplovom, AIDS-a i nepoznatih ljudi, te je radije ostao u polumraku svoje sobe ili kako ju je

on zvao, istraživačkog kabineta. Europske metropole i njihove organizacije gradskog prijevoza upoznao je putujući rijetko i to isključivo autobusima, a Mreža mu je otvorila sasvim nove mogućnosti. Danonoćno je buljio u monitor i kroz male Web kamere promatrao što se događa u kojem kutku svijeta, naravno, na platformama podzemnih željeznica. Bio je nijemi očevidac vođenja ljubavi u hodniku metroa na pariški način, brutalnog silovanja (tom se prilikom uzbudio jer je sve djelovalo vrlo filmski, daleko od stvarnosti), ubojstva guranjem pod jureći vlak à la Hitchcock, bračne svađe nakon raskošne kupovine, džeparenja na postajama, zaboravljanja djeteta u kolicima, tinejdžerske tučnjave navijača u Koreji i sijaset drugih uobičajenih situacija.

Kada bi ga poznanici, koji su znali za njegov pomalo bizaran hobi, pitali za najdraži od svih metroa, bez razmišljanja bi odgovarao: od viđenih madridski, od neviđenih tokijski. I potom bi naizust počeo redati postaje, linije, prijelaze, cijene karata, brzinu izgradnje, planove širenja... Kako su godine prolazile, a strast jačala, počeo je umjesto glazbe slušati kasete sa snimljenim porukama iz metroa i tramvaja poput "...proxima estacion – Lago...", ili "...dolazite na Britanski trg... krećemo prema Trgu bana Josipa Jelačića". Miljenko K. osnivač je i prvi predsjednik "Međunarodnog društva ljubitelja metroa" koje si je kao glavni cilj djelovanja postavilo "unapređenje rada podzemnih prijevoznika u svijetu, te stvaranje međunarodne mreže podzemnih željeznica".

Na koncu, dodajmo da danas već sredovječni gospodin K. nikada nogom nije stupio u zagrebački metro. Naime, tvrdio je da zbog obilnih podzemnih voda te loših konstrukcijskih rješenja projektanata, zagrebačkom metrou prije ili kasnije prijeti potop. Iz njegovih riječi, koje je više puta ponovio i na javnim mjestima s čudno ukošenim pogledom,

moglo bi se zaključiti da, osim straha od letenja, gospodin K. pati i od maničnog straha od utapanja.

Žuta linija

Podsused – Gajnice – Stenjevec – Vrapče – Kustošija – Črnomerec – Pivovara – Trg Francuske Republike – Britanski trg – Trg bana Josipa Jelačića – Vlaška ulica – Kvaternikov trg – Maksimirska ulica – Maksimirska ulica (zoo) – Avenija Dubrava – Avenija Dubrava II – Čulinečka cesta – Dubec – Sesvete

Graditelji

U kineskom ideogramu za Trešnjevku u jedan su se znak pretopila dva: grad i trešnja. Grad trešanja. Dotični ideogram moguće je pronaći samo u pekinškom “Rječniku izvandomovinskog kantonskog jezika”. Objašnjenja iz navedene knjige govore nam da su Kinezi od svojih prvih početaka naseljavanja Zagreba Trešnjevku doživljavali kao potpunu cjelinu, kao mali grad unutar grada. A njihova mistična povezanost s prirodom dovela je toga da su, nakon više desetljeća zaborava samih starosjedilaca, u velikom broju počeli saditi po Zagrebu mladice trešanja. Time su vratili gotovo iščezlo stablo u gradske vrtove, parkove, dvorišta glavnoga grada... Prema usmenoj predaji kineskih doseljenika točno se znalo tko je i kada posadio koju trešnju, kao i tko smije uživati njezine plodove. Mudrost koju su ponijeli sa sobom iz stare prenapučene domovine govori da drvo koje se sadi blizu čovjeka mora biti lijepo i davati ploda.

Knjigovođa u mirovini

Svakodnevno sam putovao na posao u isto vrijeme žutom linijom. Stan, pet-šest minuta hoda do postaje, smjer Sesvete, pretposljednji vagon uz vrata, osam minuta vožnje, tri minute hoda do ureda. U to rano jutarnje doba, dok je san još lebdio oko putnika u ugrijanim vagonima, obično nisam mislio ništa. Ponekad sam krišom promatrao putnike i pokušavao pogoditi njihova zanimanja po držanju, kretnjama i odijevanju, no tri stanice koliko sam putovao bile su premalo za ozbiljniju analizu. Neko sam vrijeme, uzdajući se u svoje iskustvo da je to moguće vrlo precizno utvrditi, procjenjivao koliko je putnika u kompoziciji. Zbrojio bih koliko ljudi sjedi na jednoj strani vagona od vrata do kraja, pa pomnožio s četiri, jer su četiri niza identičnih sjedala, te pribrojio ljude koji stoje. Kompozicija na žutoj liniji obično se sastojala od šest vagona, tako da sam brojno stanje iz vlastitog vagona množio sa šest te na sumu dodao petnaest posto. Tih je petnaest posto razlika koju čini veći broj putnika u prvom i drugom vagonu. Naime, po staroj navici iz vremena prije gradnje podzemne željeznice u našem gradu (ili možda uvjerenja da će prije stići do odredišta ukoliko budu u prednjim vagonima kompozicije), putnici i dalje preferiraju prvi i drugi vagon. Broj putnika mijenja se od postaje do postaje, tako da od trenutnog stanja samo oduzimam ljude koji izlaze, odnosno dodajem one koji ulaze, te uvijek sumu kompozicije množim s faktorom uvećanja za prednje vagone. Inače, postoje i mnogi drugi načini zabave kojima možemo prekratiti vrijeme u prijevoznim sredstvima poput primjerice brojanja stabala u drvoredima uz cestu, utvrđivanja broja prozora na zgradama množenjem dok se vozimo tramvajem, ili na cestovnim relacijama, brojanja lijevih i desnih skretanja s glavne ceste na zadanom dijelu puta.

Svakodnevno sam putovao s posla u isto vrijeme žutom linijom. Ured, tri minute hoda do postaje, smjer Podsused, pretposljednji vagon uz vrata, osam minuta vožnje, pet-šest minuta hoda do stana. U to poslijepodnevno doba, dok je zvonjava telefona još uvijek odzvanjala u mojim ušima, obično nisam mislio ništa...

Ružini pupoljci

Na postaji u Vrapču, pored odzračnog tunela, topli i vlažni zrak, izbačen iz podzemlja, zapuhuje brižljivo njegovani park. Taj zrak, zagušljiv ljudima a ugodan biljkama, razlog je da se u dijelu parka ružini pupoljci mogu vidjeti već početkom veljače.

ARIJANINA NIT

Arijanina nit

Arijana je bila moja srednjoškolska i studentska ljubav. Dio puta što smo ga zajedno ostavili za nama našim je prijateljima i kolegama djelovao idilično, a nas smo dvoje izgledali kao par koji će dugo ostati zajedno. Mene su još godinama, i nakon što sam izgubio svaki kontakt s Arijanom, nekadašnji znanci s fakulteta pitali za nju i čudili se kako to da nismo skupa. Njima kao da je to samo po sebi bilo razumljivo...

No, ljudski su putovi i sudbine ponekad i Gospodu strani.

Ima nešto u tim studentskim ljubavima što ih razlikuje od ostalih i zbog čega se teže zaboravljaju od svih drugih. No, ni do danas sebi nisam uspio odgovoriti što je to. Naša je priča započela u Kulušiću, na koncertu Plave trave zaborava, u ona davna i sretna predratna vremena. Arijanu sam upoznao preko zajedničkog prijatelja koji je, vidjevši iskre u našim očima, uredio da se te hladne zime osamdesetneke vidimo još koji put. I danas kada se sjetim svoje generacije, obuzima me neka toplina i sjeta, iako je u idućih petnaest godina život učinio da nijedan od studentskih parova iz društva, ni Dubravka i Ljubo, ni Draženka i Nikola, ni Nada i Safet, više nije zajedno.

Ja sam dugo patio. Ne toliko izvana i glasno, koliko iznutra, nagrižen crvom nemoći i bijesa, koji bi jače i dublje kopao što sam bio usamljeniji.

Danas živim u Rovinju, daleko od zagrebačke vreve, sa ženom koju volim, u gradu iz kojeg rijetko odlazimo. Živimo kao dvoje neprimjetnih, tihih ljudi.

Arijanu ne mogu zaboraviti zato jer smo jedno drugom podarili svoju nevinost nedugo nakon našeg susreta, u trećem razredu gimnazije. A poslije jezične gimnazije, upisali smo zajedno Filozofski fakultet: Arijana psihologiju, a ja književnost i njemački jezik.

Provodili smo zajedno noći i dane. Svaki djelić njenog tijela upoznao sam detaljno, nestalo je nevinosti i sputanosti, njene su kretnje postale kretnje rasne ždrebice. Kako sam je volio zaskočiti straga, jednom rukom joj mijesiti sise ili guzu, ili je samo držati za struk, dok bih joj drugom čepio usta da ne ispušta glasove u noćnoj tišini. Brzo smo usavršavali naše ljubavne vještine često ispreplićući tijela u ljubavni origami. Arijana je, svojom toplom Venerinom brazdom, ali i punim ustima, mekim rukama, krupnim grudima, znala rano ujutro smanjiti onu napetost među mojim nogama, a onda bi to opet činila i poslijepodne i noću. Danas mi se čini da tih godina, kao dvadesetogodišnjaci, ništa drugo i nismo radili, već se samo jebali i studirali. Njena nam je majka, Veronika, uvijek bila naklonjena i nenametljiva. Uživala je u našoj sreći.

– Djeco, sad je vaše vrijeme, kada se jednom zaposlite i dođu ozbiljne obaveze...

Veronika nas je zdušno pomagala: kupovala knjige, posuđivala auto, davala novac, izvodila na večere, ustupala vikendicu za proslave rođendana i tulumе. Veronika je, sa svoje četrdeset i tri, bila u punoj snazi i potpuno posvećena vodenju zlatarnice u centru Zagreba koju je naslijedila od pokojnog muža.

– Uostalom – primijetila je to jednom jedinica Arijana – ona i nema nikoga osim nas dvoje.

Prvi i drugi semestar brzo su prošli. Bezbrižni dani tog su ljeta bili ispunjeni ugodom: prvo putovanje u Švedsku, pa more i, konačno, učestali odlasci u Zagorje, na Veronikinu vikendicu. Doselio sam u Arijaninu kuću u Maksimiru na-

kon prvog semestra: tamo smo učili, spavali, slobodno disali i voljeli se.

S prvim danima jeseni i povratkom ljudi u grad počeli su i novi ispitni rokovi. Arijana je, kao i obično, željela sve što prije okončati, tako da smo učili do kasno u noć, a prespavali dobar dio jutra.

Toga dana, mislim da je bila srijeda, Arijana je rano izjutra otišla na neki ispit. Sunce se mučki ušuljalo u sobu, tako da sam, iako umoran od sinoćnjeg naukovanja, ipak ustao. Krenuo sam prvo, još bunovan, u kuhinju pristaviti vodu za kavu, a potom se umiti u kupaonicu.

Ušao sam i zbunio se. Vrata nisu bila zaključana, a pod tušem je, upravo završivši jutarnje osvježavanje, ledima okrenuta stajala Veronika.

– Oprosti – rekoh, svrnuh pogled i požurih van.

– Čekaj, Zdravko, dodaj mi ručnik. Onaj lijevo, žuti.

Mokrom me rukom uhvatila za zapešće dok sam joj dodavao ručnik.

– A da mi obrišeš leđa? Pa, skoro da smo rod...

Prihvatih. Postali smo bliskiji posljednjih mjeseci otkada sam živio kod Arijane. Veronika bi nekad u žurbi protrčala kroz hodnik u donjem rublju, ne obraćajući pažnju na nas dvoje, samo mrmljajući “kasnim, kasnim”. To je, uz nekoliko pogleda na njeno tijelo u usko pripijenim majicama ovoga ljeta, bilo sve. Sada sam pred sobom gledao njenu obnaženu skladnost.

Brisao sam joj kaplje s leđa frotirskim ručnikom. Njena tamna put, još dodatno osunčana žarkim ljetnim suncem, bila je potpuni kontrast blijedožutom ručniku.

Vidio sam kako joj se koža ježi dok je polako trljam. Krv mi je bubnjala u sljepoočicama. Okrenula se.

– Želiš me, zar ne? – šapnula je i ne sačekavši odgovor, uhvatila me za ruku i povela u svoju spavaću sobu.

Toga jutra, sasvim mirno, učinili smo ono na što smo oboje očito bez razmišljanja bili spremni. Jahao sam je, krotio i mazio, pa iznova napadao, grizao za vrat i bradavice dok je stenjala. Njen je podivljali jezik palucao po mome tijelu. Vrtjeli smo se poput hrvača, koji su koncentrirani na svoju borbu, a svijet oko njih kao da ne postoji. Uzdasi su se raspršivali polumrakom sobe dok se ona propinjala i nabijala na mene. Svršila je prva, a potom ga uzela u usta mrmljajući: – Ah, tako mi treba kurac! Veronika je bila ono što muškarci traže: gospođa, a istovremeno divlja uspaljenica, ludakinja u krevetu.

Voda za kavu koju sam pristavio davno je iskipjela; doručak je napravila Veronika. Potom smo zajedno, šutke i zadovoljni, krenuli prema centru.

Nakon našeg intimnog uzajamnog predavanja veza između Veronike i mene postala je spontana i prirodna. Skrivali smo kretnje i uzajamne poglede od Arijane jer smo je oboje voljeli. Volio sam i Veroniku. Naši ljubavni okršaji bili su rjeđi, ali nimalo manje strastveni. Dok sam vodio ljubav s Arijanom ili neposredno nakon toga, uhvatio bih se kako mislim o tome što radi i osjeća Veronika dok nas noću sluša u ljubavnom grču. Pomislih i na obje istovremeno u krevetu, ali sumnjao sam, poznavajući ljubomornu Arijanu, da bi to glatko odbila i ozbiljno se naljutila.

Ponekad ujutro, kad bi Arijana morala ustati i otići prije nas, Veronika bi donosila čaj i kolačiće, te se zavlačila u još toplu kćerkinu postelju. Kao mačka nastavljala bi me maziti i lizati. Uskoro nije bilo mjesta u kući i načina na koji nismo vodili ljubav: čak mi se jednom podala i u vrtu, u skrivenom dijelu zaklonjenom sjenicom.

Bile su fizički toliko slične, a duhovno tako različite.

U dvije godine, koliko smo sakrivali naše nježnosti i grubosti, Veronika i ja postali smo ljubavnici, saveznici i prijatelji. Pričala mi je o svojim iskustvima, tumačila snove, govorila o svojim životnim nazorima, i pomalo sanjarila da proda zlatarnicu, koja doduše dobro posluje, te ode živjeti na neki južnodalmatinski otok. Veronika je voljela maštati: uvijek je govorila o nas troje, o spokojstvu unutar zidova kuće, malim svakodnevnim radostima, jer životnih je grubosti ionako previše...

Vjerojatno bi tako i ostalo da nas Arijana, nakon godina tajnih i skrivenih milovanja, nije uhvatila zajedno pod tušem, tamo gdje je sve i započelo. Vrativši se puno ranije od očekivanog kući, iznenada se pojavila na vratima kupaonice, baš dok mi je njena majka temeljito sapunala nabrekli penis. Sve je bilo jasno, nitko ništa nije govorio.

Arijana je istoga dana spakirala nešto svojih stvari i odselila Nadi.

– Ostani barem ti – molila me Veronika.

Nisam mogao. Kuća je bila ispunjena prezirom koji je Arijana ostavila za sobom, grobnom tišinom i zveketom naših čaša u koje smo stalno dosipali konjak; kuća u kojoj smo izgubili nevinost i postali raskalašeni.

Posljednja godina studija bila je mora. Emocionalno izgubljen, lutao sam od jedne do druge, bio grub na riječima, i još ponešto gori na djelima, nesređen, a sve zbog misli koje su me podsvjesno izjedale. Kao da me je Arijana proklela.

Veroniki sam se javljao ponekad, obično nakon pijanstva ili po povratku s lutanja u rodni grad. Nakon odslušanog studija, definitivno sam odustao od fakultetskih obaveza. A potom sam, ne od Veronike, nego od Nade, u nekom trešnjevačkom bircu čuo zadnju vijest o Arijani. Udala se za prvog tipa koji se pojavio nakon mene, ubrzo diplomirala i zajedno su emigrirali u Kanadu.

Nisam imao komentara. Samo sam pomislio da je neću nikada više vidjeti. Nakon toga moj *saudade* ni pivo, ni vino, ni žestica nisu mogli ublažiti. Ali mogla je i znala Veronika.

Vratio sam se pod njene skute, u maksimirski dom, u proljeće. Sjećam se, marelice u vrtu upravo su odbacivale posljednje cvjetove.

Veronika se, osim tanke tamne sjene na licu, vjerojatno sjećanja na Arijanu, držala odlično. Nastavili smo naše ljubavne igre, sada neograničeni vremenom i bez potrebe za bilo kakvim skrivanjem. Bila je iskusna žena koja me nije ni tada, a ni kasnije, pitala s kime sam i gdje bio u međuvremenu, bilo joj je dovoljno da se njoj vraćam. Uživali smo u našim tijelima, slobodno i nesputano. Voljela je da brinem o njenom tijelu: da joj utrljavam kreme, da je masiram, da joj brijem i potkraćujem dlačice međunožja, da osjeća moje ruke na svojoj koži, bilo gdje. Ona bi me, pak, grizla gdje god je stigla, a cijelo njeno tijelo kao da je bilo podređeno užicima. Ti užici koje mi je pružala raspaljivali su mi maštu, a ona je uvijek iznova smišljala nove i drugačije. Zaljubljenost i čežnja za Arijanom bivali su zatomljeni ludom strašću i skladnom tjelesnošću njene majke koja se jebala božanstveno.

Glasa od Arijane nije bilo, raspitivali smo se kod Nade, Dubravke, Ljube – nikome se nije javljala. Znali smo da Arijana Veroniki nije oprostila. A kako se tek majka lomila; bila je svjesna da smo prvu vezu do koje je njena kći držala uništili mi. Ali, o tome nije govorila.

Te jeseni Veronika je prodala kuću, zlatarnicu i vikendicu. Preselili smo u Rovinj, u malu kamenu kuću s lijepim vrtom. Dani su nam prolazili u spokoju: Veronika je slikala i bavila se kućanskim poslovima, a ja sam se zanimao vrtom, čitao i odlazio na tržnicu. Renta, koju nam je mjesečno doznacivala banka u koju je Veronika uložila svoj novac, bila je više nego dovoljna za ugodan život. Noći su nam i dalje bile prepune strasti.

Nakon pet godina u Rovinju se pojavila Arijana.

Iznenadjenje, sreća i zbunjenost istovremeno. Nismo znali kako započeti razgovor.

S njom su trogodišnja kći i suprug Zlatko. Dražesno dijete, koje je u nekim drugačijim okolnostima u prošlosti moglo biti i moje, veselo je skakutalo po vrtu. Iz razgovora doznajemo da je Arijanin suprug zapravo insistirao da upozna majku, odnosno djevojčica baku. Očito on ništa ne zna o Veroniki, Arijani i meni. Zadržali su se u našem vrtu prilično dugo. Arijanino je lice cijelo vrijeme razgovora zadržalo nekakav daleki nedokučiv izraz. Kao da s nas dvoje, i nakon što je prošlo toliko godina, razgovara s blagim gađenjem.

Na odlasku, dok su Lara i suprug već koračali prema ulici, Arijana mi je dobacila ispod glasa, gotovo došapnula:

– Pojebala bih te, staroj za inat, kad to ne bi povrijedilo Zlatka...

Arijanin posjet unio je nemir u naš dom. Veronika je bila sretna što vidi kćer i unuku, a opet nesretna jer Arijana nije mogla skriti davnu gorčinu koju očito još uvijek ne može izbaciti iz svoje nutrine. Dugo smo pričali. Veronika je prvi put plakala preda mnom. Grlio sam je i tješio, govorio i smišljao sitne laži da je smirim. Na kraju, uvjerala je i sebe i mene da će vrijeme kad-tad promijeniti stvari na bolje.

A ja? Izgleda da sam još i danas vezan nevidljivom Arijaninom niti...

Pekmez od šljiva

Život je ugodan kad se ne misli ništa.
Sofoklo

Tog lipnja, kad smo slavili Edin dvajšesti ročkas, počeli smo u starom kvartu, u “Harvestu”, s kavicom i jutarnjom pivom, pa smo mjesto radnje lagano-lagano preselili na trešnjevački plac di smo dočekali podne i čevape podebljane s par novih rundi cuge, a predvečer smo pokupili škvadru i zapalili u “Concordiju”. Jer, *concordia patriam firmat*. Tu smo, normalno, cuclali do fajrunta i onda se z mukom razišli. Bilo je vrijeme za ćorku, al je nama dvojici sve stajalo zadnjih mjeseci. Već smo danima buljili u telac i psovali mater onom koji je taj rat uopće započel. Prestali smo ić na naše boksačke treninge, nikakve šljake za lovu nije bilo, a nismo je baš ni tražili. I kaj smo dalje mogli? Otišli smo na breg počastit se prije neki sat poklonjenom amsterdamskom travom (*happy birthday!*) i pogledati Zagreb pod našim nogama. E, onda je za istač bilo cool!

Obećal sam si ak bum ikad gradil kuću da mora imat pogled ko Edina na bregu. Jebate, vidiš grad od Podsuseda do Sesveta, iza tebe šuma, okolo polja, pišaš po svjetlima grada, a ne smočiš ih! Super. Fural sam tu prije komade z autom, al je uvijek bilo slabo. Il su sporedni, mračni puteljci bili zauzeti il auti prekratki. Neki vikend-auto-fuckeri su mi pričali bajke da su u životu više poševili u autima po tim brdima neg normalnjaka. No, dobro, breg je meni san snova, sve vidiš, na miru si, osjećaš se moćno dok je sve to ispod tebe! Zavalili smo se na terasu i pocugali na brzaka zalihe pive koju je njegov rista inače racionalno trošil. Rakiju iz podruma nismo dirali.

– Ko bu motal? – pital sam.

– Kaj motal? Pa smotane su!

– Pa kad si to?

– Dobil sam gotove, to je poklon, a pokloni se umotavaju, ne!?

Nakon nekoliko dimova uvučenih do jaja skužili smo da je džonja avion. Daleko ispred hercegovki i otočanki kaj smo ih palili zadnjih mjeseci.

– Fura te?

– Puca, puca, dobra.

A onda nam je došao gospođin Smehić. Also-dakle, trava-smi-julja. Bilo je dost da se pogledamo i prasemo u luđački hihot kojem trajanje ni bilo moguće skužiti. Nismo mogli prestat. I ko Indijancima nekad, prije neg su otkrili jeftinu vatrenu vodu, sve se pretvaralo u vizije. Videli sam gajničke nebudere, naše susjedstvo i kvart, kak se spremaju poletit, ko velke rakete sa svim stanarima, raznobojnim krpama, starim vešmašinama, cvijećem, biciklima i kantama po balkonima, prema zvjezdama. Zamišljao sam gde bi u svemiru bilo zgodno sletit i kak bi ljudi bili iznenađeni kad ne bi ujutro pred zgradom našli svoje autiće ili put do trafike. Videli sam svojim rendgenskim očima u kotlovnica u podrumima motore raketa kak se polagano usijavaju i spremaju na zvjezdani put. U glavi sam množil potrebna ubrzanja za ulazak u orbitu, razmišljao o trenju pri velikim brzinama i njegovom zajebanom utjecaju na cvijeće (jebi ga, uvijek priroda strada!), o umjetnoj gravitaciji unutar građevina koja je potrebna da stanovnici ne bi popadali ko kruške iz svojih kreveta radi bestežinskog stanja i rešaval još par matematičkih, filozofskih i čisto tehničkih pitanja istovremeno. Kompjutoraški precizno: multitasking. Razmišljao sam brzo, al dubokoumno i o atmosferskim pojavama. Noć je bila vedra i zvjezdana, pa sam odma shvatio kak je bolje zvat tu uspravnu stvar neboder neg oblakoder. Kaj dere oblakoder

kad nema oblaka? Jebate! Nebo, čisto nebo! Ne znam kaj sam u tom trenutku od svega tog rekel svom već jedan dan starijem prijatelju, ali znam da mi je glava šljakala sto na sat. A nakon drugog jointa otfurali smo se daleko, daleko izvan dosega svemirskih brodova, a onda, da ipak ostanemo skupa, probali smo si po ne znam koji put odgovorit je l' čovek stvarno bil na Mesecu, i zakaj onda gore ne žive Rusi i Ameri, neg se pate po nekakvim orbitalnim stanicama.

– Kurac, lažu! – rekel je Edo i odmah sam mu veroval.

– Stari, imaš kaj za njupu? Gladan sam.

Krenul sam s terase u vikendaču.

– Ček da se popišam, i ja bi nekaj mogel pojest.

Kak mu stara sim ni dolazila duže vreme, klope je bilo simbolično. Ponjupali smo dve glavice luka ko da su jabuke, malo osušenog kruha, a posle smo navalili na debelu flašu pekmeza.

– Mmm, dobar!

Lijepili smo usta u velke žlice s kojima smo otkidali komade pekmeza od šljiva iz trolitrenke. Jutarnja hladnoća dopirala je iz šume iznad nas, a mali usrani slavuji najavili su svitanje. Pekmez je nestajal, a nas dva smo napeto čekali u kojem buju zagrebačkom kvartu prvo iskopčali ulične lampe i ko bu to prvi skužil. Ko da igramo nagradnu igru.

– Dobro nam je, kaj bi još mogli poželjet prije neg svane?

– Da nam i sutra bude isto.

Program uživo

Bivšim je kolegama u cijeloj priči bilo najodvratnije to što je olako odbacio svoje godinama sustavno prikupljano znanje, i postao ne taksist, poštar, neshvaćeni pjesnik ili pijanac, što su česta zanimanja filozofa početkom našeg stoljeća, već TV-voditelj, “punjena ptica”, čovjek koji časka ni o čemu s domaćicama, čovjek koji čita reklame, čovjek koji se dobro odijeva i uživa u svojoj pojavi pred auditorijem. Kratak je put od filozofa do općenacionalnog brbljavca! Ipak, kao olakšavajuću okolnost, kolege su uzeli u obzir činjenicu da hoda s mladom liječnicom iz stare liječničke obitelji, razmaženom zagrebačkom pudlicom, kako su je pomalo zlobno običavali zvati. Lova je *movens* tih dalekovidnih hipokratovaca s Ksavera. Branko nije posjedovao auto, jedva je imao dva para cipela za svako godišnje doba. A ljubav čini čuda – od zadržtog hegelovca i ljubitelja antikviteta, ona može čovjeka pretvoriti u ispraznu pričalicu. Filozofske ideje u razgovorima zamijenjene su markama odjeće, parfema, mondenih ljetovališta, zimovališta (iako nije znao skijati!), a uskoro i modelima automobila. Novostečeno društvo gledalo ga je kao egzotičnu biljku; “čovjek koji misli”, tja, kome to treba?! Brzo je usvajao medicinski rječnik, pročitao po nekoliko temeljnih knjiga za svaku disciplinu i, što čovjek uopće ne bi od njega očekivao, zaposlio se na radiju. Njegov ugodan bariton i ugladen kućni odgoj, no, treba priznati, i široko opće obrazovanje, učinili su ga traženim i cijenjenim voditeljem emisija o kulturi i radijskih kvizova. Njegova glumljena spontanost učinila ga je nezamjenjivim u programima uživo. U to, barem financijski, sretno doba, brzo se uspinjao od tek svršenog studenta Filozofskog fakulteta prema dobrostojećoj i povlaštenoj voditeljskoj kasti. Njegova Lili bila je ponosna. A tek kad je prešao na televiziju! Pojav-

ljivao se u gotovo svim mogućim terminima, vodio, uređivao, izvještavao, a radijski posao, naravno, nije napuštao. Honorari su dolazili sve brže i izdašnije... Unajmio je trosoban stan u Praškoj, kupio golfa, te neprestano zasipavao pažnjom i nježnostima svoju Lili. Ona mu nije bila nezahvalna: nijedan muškarac u životu nije toliko učinio zbog nje! Ustvari, nijedan se nije morao toliko boriti i učiniti toliko kompromisa sa samim sobom i vlastitim uvjerenjima. To joj je godilo.

Njegovo društvo svršenih, polusvršenih i nesvršenih filozofa nikada ga nije do kraja odbacilo, kao što ga njeno društvo bijelih kuta i plavih kuverti nikada do kraja nije prihvatilo. Jedino utočište i mjesto gdje je bio uvažavan i obožavan, bila je televizija. Od šminkerica i ljudi iz rasvjete do montažera i urednika, i što je najbitnije, od mase gledatelja hipnotiziranih fosforescentnim isijavanjem TV-prijamnika nitko nije Branku nalazio mane. Branko je sve rjeđe zalazio u društvo bivših kolega, gubeći po malo teme za razgovor i sve teže prihvaćajući kritike na račun vlastitih emisija. Njegovo nekadašnje skromno držanje preraslo je u paunovsko: kako njega uopće mogu uspoređivati sa sobom, zgubidani i niš' koristi!?! Posljednji susret, jer nakon toga bi prelazio na drugu stranu ulice i okretao glavu u suprotnom smjeru, kada bi ugledao Ivana, Antu ili Danijela, dogodio se u "Blatu" kada je iznerviran lupetanjem nekad nerazdvojnih prijatelja, tobože odlazeći na toalet, krišom platio račun i doslovce nestao kroz druga vrata iz birtije. Trio fantastikus-filozofikus neko vrijeme nije shvaćao o čemu se radi, čekali su, učinili bi to u svakom slučaju do fajrunta, no, izgubljeni sin se nije vraćao svojim.

– Sranjac – prozbori Ante – to ne možeš napraviti samo tako! Nismo mi budale.

Nakon toga postali su stranci, mrzeći mnogo manje oni njega nego on njih.

Branko nikoga iz starog društva nije pozvao na vjenčanje...

Danijel, Ante i Ivan napredovali su laganim tempom u diskusijama i raspravama, i uživali u slobodnom vremenu, dok se Branko nezaustavljivo uspinjao na ljestvici popularnosti i društvenog ugleda. Lili ga je obožavala – uvijek se mogla pohvaliti prijateljicama i poznanicama iz prve ruke nečim novim što je njen dragi spremao na nacionalnoj televiziji. Sve češće je putovao, uglavnom diljem zemlje: od festivala do otvorenja izložbi, od folklornih priredbi do koncerata ozbiljne glazbe, od Čakovca do Dubrovnika, od Umaga do Vukovara. Kao i svaki pretjerano vjeran muž, stalno se javljao kući. Savršeno je igrao svoju ulogu oženjenog muškarca, šaputao na telefon ljubavne poruke svojoj izabranici, bio uvijek nježan, brižan i pouzdan...

A onda, početkom siječnja, njegov se svijet srušio zbog banalne, vrlo banalne stvari – obične prehlade, *šmrčavice vulgaris*. Tih je dana gotovo pola Zagreba bolovalo od gripe, baš kao i dobar dio zaposlenika Hrvatske televizije. Branko se nije predavao: na sam spomen gripe počeo je gutati Alitol kapsule, Imunal, C-vitamine i ostale preparate koji jačaju otpornost organizma. No, stalan kontakt s mnoštvom ljudi na televiziji ipak je načeo njegovo savršeno održavano zdravlje. Situacija na televiziji bila je alarmantna. Ukoliko gripa nastavi napredovati istim tempom, uskoro će ponestati i šminkera, montažera, ton-majstora, TV-voditelja... Stoga se urednik zabavnog programa, iskusni lukavi lisac, odlučio na stari televizijski štos: snimiti što se snimiti može, a ostatak će programa puštati ili s magnetoskopa, ili iz ostalih dopisništava u Hrvatskoj, tamo gdje gripa još nije uzela toliko maha.

– Televizija je iluzija, a uživo je uvijek uživo, ima veću težinu, čak i onda ako se snimka pusti dan-dva kasnije – ponavljao je urednik svojim suradnicima. Kolegama je objašnjavao da je manja šteta simulirati program uživo, nego izvjesiti nat-

pis: Oprostite, emitiramo program iz arhiva HRT-a jer su voditelji šmrkljavi i na bolovanju...

– Uostalom – reče urednik – ne znači da sutra nećemo ponovo snimati uživo, ovo je samo za svaki slučaj, ako se voditelj ili većina ekipe razbole...

– A kontakt s gledateljima? Neće li sa strane gledateljstva početi kružiti glasine da varamo?

– Nema bojazni! – reče stari lisac. – Svi znamo da javljanje uživo može biti s određenim vremenskim odmakom... da se ne bi psovalo vlast i državu... dobro, barem je nekada bilo tako... a ako netko i shvati da ga ne puštaju u program istovremeno dok se javlja, uvijek se možemo pozvati na tehničke probleme... uostalom, ja potpisujem program, moja odgovornost!

I tako je urednik povećao broj crtanih filmova, reklama i spotova tijekom jutra, a smanjio kontakte s gledateljima koji idu izravno u program. No, sve je pozive snimao i uredno snimljeni i registrirani (čak se pazilo i na vrijeme poziva, jer je sat i natpis “uživo” stalno u donjem dijelu ekrana) na vrpcu za tzv. “sutra ili prekosutra uživo”.

– Bilo je super! – urednik je bio zadovoljan. – Sad imamo jedan dan fore pred gripom, ali sutra vas sve koji ikako možete hoću vidjeti na poslu.

Branko se uopće nije osjećao toliko loše da ne bi mogao raditi iako je bio umorniji nego obično. Izravno s televizije, nakon javljanja supruzi, krenuo je na radio-postaju gdje je vodio kviz... Tu je bilo mnogo lakše: neka pitanja za taj kviz i sam je sastavio, nije trebao paziti na držanje tijela, na gestikulaciju jer sve to nije bitno u radijskom programu. Glas ga je još uvijek vrlo dobro služio, a vrijeme između *jinglova* bilo je dovoljno da temeljito ispuše nos.

Te večeri, shrvan od umora, ipak je izveo svoju Lili na večeru u otmjeni restoran. Dogovorili su to još prije sedam dana,

rezervirali stol, pozvali prijatelje i, napokon, Lili je to silno željela...

Branko se trudio biti zabavan i originalan. Pričao je najnovije televizijske priče: tko koga, kada, zašto... tračevi koje je uvijek zanimljivo čuti. Cijelo ga je vrijeme njegova Lili ne-tremice gledala s divljenjem. Uz dobro vino, kao poseban oblik alternativne medicine, Branko je bio siguran da se riješio gripe. Osjećao se dobro... Poslije večere odvezli su se kući te zajedno gledali i komentirali novi film Brankovog kolege. Lili je zijevala.

– Hm, sutra ću se naspavati, radim od jedan, poslijepodnevnu smjenu. Šteta kaj... Dodeš po mene navečer u bolnicu?

– Da, draga.

Branko je, kao i obično, već u pola sedam krenuo na televiziju. Tamo je vladao kaos, a urednik se pjenio u predinfarkt-nom stanju...

– Pa, de su svi ti ljudi? Kaj ne jedu češnjak, pa ne buju bolesni! Niš, puštamo snimku! Ti vrapca, kaj bi bilo da to nismo jučer snimili, ispali bi majmuni! – vrištao je.

– Hvala ti, Branko, kaj si došel, ne mremo danas niš delat, odi doma, odmori se... – obratio mu se gospodin urednik.

– Slobodan dan usred tjedna! Otkad to nisam imao... Iznena-dit ću Lili!

– Kad radi poslijepodne, Lili ustaje oko pola deset, pojavit ću se baš u to doba ili malo kasnije... – mislio je Branko. Otišao je do Cvjetnog trga, razgledao nove knjige u knjižarama, popio još jednu kavu i pojeo kolač te je, kao vrhunac zimskog jutra, kupio buket krvavocrvenih ruža koje su bile potpuni kontrast bijelim pahuljama što su počele padati na grad...

Krenuo je kući. Parkirao je na početku ulice, nešto niže nego obično kako Lili ne bi čula zvuk automobila. Želio ju je

iznenaditi. Kako će mu se obradovati! Provest će cijelo prijedodne u njenom zagrljaju uz nježna tepanja, potom će je odvesti u bolnicu, a sam će spremi slasnu riblju večeru... – Vino, kod kuće nemamo više crnog vina.

Otišao je do trgovine na uglu: kad se već našao u njoj, sjetio se da treba još ponešto od namirnica.

– Dobar dan, sused, kaj, danas ne radimo? – pitala je vremesna prodavačica koja je bila, kao i obično, brbljava i nametljiva. Vjerojatno je svojim mušterijama pričala da zna sve o “mladom, zgodnom voditelju s televizije”...

– Dosadna baba – pomisli Branko i uljudno se stade smiješiti.

– Gotovo je za danas, gospodo, snimili smo sve što je trebalo.

Iza njenog ramena stajao je uključen mali prijenosni televizor. Branko je pogledao na svoj ručni sat i sat u kutu ekrana pokraj kojeg je pisalo: “Program uživo!”. Upravo je na TV-ekranu gledao sebe kako “uživo” razgovara s gledateljicom iz Rijeke koja je zvala jučer u isto doba dana. Uz pozdrav je napustio trgovinu, ne čekajući iduće pitanje prodavačice...

Potaknut gledanjem vlastitog lika na televizoru, tih dvjestotinjak metara do kuće, razmišljao je o problemu vremena i autentičnosti. – Da je stvar emitirana jučer, to bi bez sumnje bio autentičan zapis vremena – mislio je. – No, kao i u umjetnosti, postavlja se pitanje: uživa li gledatelj isto u velikom umjetničkom djelu kao i u njegovoj vjernoj kopiji, ukoliko ne zna da je to kopija? Svejedno, danas je ionako sve virtualno, a TV-prijamnik obiteljski je oltar pred kojim se ne misli previše...

Polako je ušao u stubište i prišao ulaznim vratima. Iznutra se čuo samo glasan ton s televizora. – Dakle, budna je...

Odložio je vrećicu sa stvarima iz trgovine, pronašao ključ i tiho otključao ulazna vrata stana. Potom je uzeo buket krvavocrvenih ruža u desnu ruku, a bocu vina u lijevu. Kre-

nuo je hodnikom prema dnevnoj sobi. Sad je jasno mogao razaznati glas s televizora. Bio je to njegov vlastiti glas! Lili gleda njegovu emisiju. Poletno je skočio u dnevnu sobu i viknuo: Iznenadenje!

No, do danas se ne zna tko je bio više iznenađen: Branko, koji je zatekao svoju dragu Lili kako slatko stenje na kožnoj garnituri u dnevnom boravku pod nepoznatim muškarcem, ili Lili, čiji se Branko istodobno našao na dva mjesta: u jutarnjem programu uživo i kod kuće.

MALI PRIVATNI RAT

Mali privatni rat

Jedna od činjenica koja je nešto manje poznata, te se redovito prešućuje kada se govori o ratu, jest da je logistika jednako važna kao i prvi borbeni redovi. Organizacija pozadine ima gotovo presudan utjecaj na razvoj situacije na bojišnici jer, kao što znamo, žedni, gladni i slabo odjeveni vojnici brzo postaju apatični bez obzira na ideale za koje se bore.

Ovo je priča o Kruni, pozadinskom heroju Domovinskog rata. Zagrepčanin, po roditeljima Slavonac, upravo je dobio svoje prvo zaposlenje kada je započeo rat. Odmah mu je bilo jasno što se događa i nije želio ostati po strani iako se u njegovom domu rijetko pričalo o politici, a nacionalne strasti završavale su isključivo u postelji njegovih roditelja. I kada je, nakon tri mjeseca upornog zurenja u televizor, psovanja i nerviranja, shvatio da mora nešto učiniti, objavio je ocu G.: “Domovina me treba, idem.” Majka je tiho zaječala, a otac nije rekao ništa. Kruno je toga jutra otišao u općinu i prijavio se kao dobrovoljac za ratište. Dobio je nekakav komad papira s kojim su ga poslali u vojarnu na Črnomercu. Stajao je u dugom hodniku punom mladića njegovih godina, ali i starijih ljudi koji su svojom voljom bili ovdje. Prvo je dobio nekompletnu vojničku opremu, a potom je upućen na liječnički pregled.

– Gdje si služio vojsku... i specijalnost? – bilo je prvo pitanje postarijeg liječnika.

– Nigdje. Dobio sam odgodu zbog epilepsije koju sam imao u djetinjstvu. A specijalnost...

– Onda je nemaš! Jasno?! – odrješito mu odbrusi liječnik.

Kruno je vraćen s liječničkog pregleda u općinu. Tamo su mu priopćili da za sada na bojišnicu ne može, jer zbog njegove nekadašnje dijagnoze postoji opasnost da uslijed ratnog stresa dobije napad te ugrozi i sebe i druge. I tako je, prije nego je i počela, završila njegova ratnička karijera. Doduše, rečeno mu je da odoru zadrži, da ga vode na popis pozadinaca i da će ga zvati u slučaju potrebe na raspored u neko od skladišta vojne opreme.

– Moš mislit – mrmljao je Kruno sebi u bradu dok se s vojničkom naprtnjačom vraćao kući. Kod kuće je šutio. Tek je nakon dužeg insistiranja roditelja progovorio: Ostajem u Zagrebu. Postoji zapovijed da za sada ostanem ovdje i čekam raspored u logistici, tam budu moje znanje korisno upotrebili.

Mir se vratio u dom Kruninih roditelja, ali ne i u Krunino srce. Iz dana u dan dugo bi šetao gradom i sve češće pomišljao da ode do HOS-a na Starčevićevom trgu. Oni nisu tražili nikakve liječničke preglede, specijalnosti, uvjerenja, već gradske *fightere*. Ali, njihove ideje, ikonografija i nastupi u javnosti bili su mu odbojni.

Jednoga jutra odjenuo je svoju uniformu. Roditeljima nije ostavio nikakvu poruku, uzeo je gitaru, nešto svojih sitnica, toplo rublje i nestao kroz vrata. Prvotna Krunina ideja bila je stići do zapadnoslavonske bojišnice i tamo se dragovoljno prijaviti u ZNG. Nadao se da će u kraju svojih baka, i katoličke i pravoslavne, i ljetnih praznika, biti koristan zbog poznavanja terena. No, do Pakraca nije stigao. Kod zagrebačkog autobusnog kolodvora sreo je škvadru iz starog kvarta koja se oduševila što ga vidi u uniformi. Frfa i Zok bili su raspoređeni negdje na Baniji i kreću sutra, a ostali su alkoholom prekraćivali dane dok i njih ne pozovu.

– Stari, ne mrem ti reć kak sam sretan kaj si s nama. Kužiš, mislil sam, tvoj stari je OK, jebiga, ali ipak, ne, krv nije voda – počeo je Zok.

– Da, da, stari mi je OK, ponosi se. Čuj, pa on se tu rodil, odrasel, išel u školu, a i stara mi je *cool* – trtljao je Kruno.

– Dečki, idemo na pivo – viknuo je netko.

Tog su se dana dobro oblili. Nije to bilo osobito teško u ona vremena kada su hrvatskim vojnicima po birtijama gosti zvali runde. Zok je na kraju, kad je i konobarica počela zijevati, pozvao društvo u poluprazan stan svoje tetke, koja je zbri-sala u Njemačku, na još jedno piće. Koristio se njime povre-meno, obično kada bi uhvatio kakvu mačku na prepad. Bilo je ugodno toplo, a prazne boce bile su gotovo jedini *ukras* moderne kuhinje.

Na kraju, poslije boce tekile, Kruno i Frfa prespavali su kod Zoka. Ujutro, prilično rano, sneni i mamurni, krenuli su na svoja zborna mjesta. Oprostili su se kao stare vojničine, iako su do tada sva trojica zajedno imali šest dana ratnog staža i to gradskog, po birtijama. Na rastanku, Zok je dao i Frfi i Kruni po jedan ključ tetina stana.

– Ko se prvi vrati, valjda bu i prvi zbaril komada. Sam' mi nemojte dovlačiti sim stvari, teta bu popizdila. I luftajte ponekad.

Šestica je odvezla Frfu i Zoka u rat. Kruno je krenuo pješice, ali nije daleko stigao. U općem kaosu i nemiru koji je vladao Zagrebom, odlučio je popiti na miru još koje piće, pa onda krenuti... Stao je obilaziti trešnjevačke birtije i bez problema je nalazio društvo za piće; od lokalnih alkoholičara, do bivših direktora, isluženih političara, bučnih srednjoškola-ca, *suboraca*, pipničarki i propalih studenata. Vrijeme je počelo gubiti smisao. Trešnjevački spleen, jače nego ikada do tada, uvukao ga je u svoju mrežu. Te mu se večeri posrećilo i sa ženama. Iako sebe nije smatrao osobito spretnim frajerom, grubost koju je njegovom glasu dao alkohol i nehajno za-kopčana uniforma, učinili su od njega *macho* tipa. Pokupio je bez problema Vedranu, nesretnu i usamljenu učiteljicu u ranim tridesetim godinama, kakvih je tih mjeseci bilo

mного, koja je u njemu vidjela tko zna što. A on, preslab da joj išta objašnjava i tumači, zaigrao je ulogu vojnika koji privremeno čeka raspored.

Nakon nekoliko dana provedenih po najčudnijim mjestima u Zagrebu i njegovoj okolini, nošen čudnim vjetrovima i impulsima, javio se kući. Starci su bili presretni. Kruno je rekao da radi nešto vrlo povjerljivo za Hrvatsku vojsku i da im ne smije ništa više govoriti preko telefona. Sutradan je nakratko navratio kući. Ponovio je još jednom da radi nešto od velikog interesa za sigurnost cijele države, kako će često dolaziti u Zagreb, kako nije izravno umiješan u ratne sukobe i obećao da će se javljati kad god bude u prilici. Majka i otac, vidno uzbuđeni, prihvatili su objašnjenje, te sina ispratili s većom količinom hrane, čiste odjeće i novca.

Kruno je otišao, kao i nekoliko puta u posljednjih tjedan dana, u stan Zokove tetke. Tamo je imao elementaran, ali za vojnika sav potreban komfor: hladnjak, TV, radio, gitaru, nešto namještaja, čak i jeftine slike po zidovima kupljene očito na njemačkim buvljacima i rasprodajama. U mjesecima koji su dolazili Kruno je shvatio što znači imati slobodnog vremena. Odlazio bi, ponekad u uniformi, a ponekad u građanskoj odjeći, uglavnom u jeftine birtije gdje je bio i pažljiv slušač i vješt pripovjedač ratnih priča. Dakako, vlastitih. Kad bi ga pitali o trenutnom rasporedu i njegovim zaduženjima, redovito bi se predstavljao kao čovjek na tajnom zadatku. Išlo mu je dobro. Upoznao je, na tržnici, Martinu, prodavačicu cvijeća koja već dva mjeseca nije čula nikakvih vijesti od svoga zaručnika s bojišnice. Tješio ju je i uvjeravao da je sve u redu, da će on preko svojih veza pokušati nešto doznati, ako mu se nešto loše dogodilo, onda bi ona to zasigurno odmah i saznala. Naravno, povalio je i Martinu, i to ne jednom. Tih su godina žene i muškarci na potpuno drugačiji način sklapali saveze, stupali u veze i vodili ljubav.

Što bi Kruno dolazio u prljavijoj uniformi u birtije, interes žena za njegovu ratničku vanjštinu bio je veći.

– Konačno pravi muškarac... – stenjala mu je na uho Žana, udovica od svojih četrdeset-četrestpet godina dok mu je pomno njegovane nokte zabijala u leđa.

S Vedranom, Martinom i Žanom, koje je sve upoznao za godinu dana, Kruno je postigao svoj životni maksimum. Ustvari, do tada nikada u životu nije bio u vezi s više od jednom, a sada je imao tri žene istovremeno. Kada je završio rat, koji službeno nikada nije ni započeo, čuo sam da “Kruno na zadatku” nije bio usamljen slučaj, te da su i ostali veći gradovi u Hrvatskoj imali podosta *dobrovoljaca*. I oni su, svatko na svome *terenu*, isto tako preuzeli na sebe više obaveza istovremeno i obavljali vrlo povjerljive pozadinske zadatke dok je muškaraca manjkalo.

Kruno je, napokon, bio sretan što je mogao upotrijebiti svoje fakultetsko znanje iz predmeta “Organizacija proizvodnje” koji mu je svojedobno bio jedan od omraženijih. Dakle, trebao je organizirati vlastiti život u tuđem stanu (pritom moliti Boga da se nitko ne pojavi u krivom trenutku) i rodnom gradu s tri slobodne žene.

Sa Žanom je bilo najlakše, iako je seksualno bila najzahtjevnija. Izluđivali su ga njeni crni halteri, bijeli zubi i njena podatna usta. Ljubavni okršaji gotovo su se uvijek događali u njenom stanu, a kada su izlazili zajedno, bilo je to na skupa mjesta gdje je uglavnom ona plaćala. Službena verzija za Žanu bila je da je Kruno na pakračkoj bojišnici, pa ga je ona častila pri prolasku kroz Zagreb, kada bi došao “na njen teren”. Martina, pak, više nije pitala o svome zaručniku Zvonimiru. Ne zna se je li naslutila da Kruno nije u poziciji da išta dozna o Zvonimirovoj sudbini ili je jednostavno, u dvadeset i drugoj, shvatila da se živi ovdje i sada. Odlazila bi često, gotovo svakodnevno, u Zokove tetke stan i tamo se prepuštala Kruninim milovanjima i poljupcima. Redovito bi

donosila hranu i kuhala, sređivala kuću i umiljavala se poput djeteta koje igra ulogu zrele žene. S njom je izlazio najčešće u kino, na pizzu ili u duge šetnje po Gornjem gradu. Tako je na minimum bila svedena šansa da će nabasati na Vedranu, koja je živjela u Dubravi i radila u školi u obrnutoj smjeni od Martine na tržnici. Žana se, pak, uopće rijetko s Miha-ljevca spuštala na Gornji grad. Vedrana je, nakon šest mjeseci poznanstva, Krunu sve češće pozivala svojoj kući želeći ga upoznati s roditeljima. Vješto je to izbjegavao, kao i njena pitanja gdje su pojedini komadi namještaja iz *njegova* stana. Nije se želio odreći njenog ljubavnog klinča u kojem mu je sve bilo dopušteno.

– Preuređujem, dosta mi je starih ormara – neodređeno je odgovarao. Istina je bila sasvim drugačija. Kruno je, nakon što je potrošio solidnu ušteđevinu, prodao motor, pa gitaru, pojačalo i nešto odjeće kako bi imao novca za izlaske. Više nije posuđivao od roditelja, jer nije ni vraćao, a zatim je počeo prodavati stari namještaj iz tuđeg stana. Žana je, pak pretpostavljajući da se na bojišnici mnogo pije, naravno i ne pitajući za razloge, svog ljubavnika finansijski pomagala.

Vremenska bi se spirala luđački zavrtjela vikendom. Sve tri, ne znajući jedna za drugu, polagale su ekskluzivno pravo na vikende s Krunom. Vikend-pakao, tako mi je to kasnije predstavio sam prvoborac. To su bili dani neprestane iscrpljenosti i strasnih obračuna, a isprika da ide posjetiti roditelje bila je spasonosna slamka odmora. Njegov je problem bio utoliko veći što se nije želio odreći nijedne od njih, a sve je teže u glavi sklappao situacije i teme za razgovor. Ponekad bi morao hiniti zbunjenost, jer bi pitao Martinu sjeća li se njihove šetnje u kasnu jesen s kojom je zapravo bio sa Žanom, pre-pričavao bi Vedrani film uz koji su se tobože dobro zabavili, a kad bi ga ova upitno pogledala, shvatio bi da ga je gledao s Martinom. Ponekad bi od umora zaspao na večernjoj pred-stavi u kinu, ali ni to nije bio razlog da ga dotična poštedi u postelji te večeri.

Što je vrijeme više odmicalo, Kruno je bio fizički sve iscrpljeniji. Baš kao što to i biva u pravom ratu. Nekoliko se puta zatekao u mislima kako će Žani, Vedrani i Martini reći da prekida vezu, ili bolje napisati im pisma, ili se jednostavno neće javljati, pa neka misle da je na bojišnici, mrtav, ranjen, izgubljen, zarobljen...

Pomno je isplanirao svoju akciju izvlačenja. Prvo je, tobože, otišao u Pakrac na dužnost i nije se javljao ljubavnicama sedam dana. Za to vrijeme nije izlazio u grad, kod kuće je jeo i spavao, prikupljao snagu. Potom je, smislivši slatku oproštajnu perverziju, dogovorio sastanke s Martinom, Vedranom i Žanom, sa sve tri u istom danu. Martina je toga prijepodneva donijela vrećicu salate i jaja, osmijeh i krasne seljački rumene obraze. Kruno je očistio i namirisao stan, promijenio plahte i svoju dragu dočekao s najvećom pažnjom. Uz umilne riječi odveo ju je do postelje, gdje su uživali u dugoj ljubavnoj igri. Bio je nježan, kao da im je to posljednji put. Potom su zajedno ručali, otpratio ju je poput svakog dobrog mladića, do cvjećarnice gdje je radila i uskočio u jedanaesticu do Dubrave. Tamo je, napokon, upoznao Vedranine roditelje. Izmijenio je s njima nekoliko ljubaznosti, a onda su se povukli u potkrovlje, u njenu djevojačku sobu. Počeo ju je pipati još na stubama, a čim su se uklonili roditeljskim pogledima, uhvatio ju je za grudi i stao ih mijesiti. U sobi joj je zadigao suknju i pritisnuo je uza zid. Sve se odigravalo filmskom brzinom: Kruno je raskapčao hlače, a Vedrana se izmotavala da nije vrijeme, da će ih netko čuti što je, doduše, bilo realno s obzirom na njeno glasno svršavanje, da pričekaja... Ljubio ju je i govorio tiho sve što je ona željela čuti. Dok je bio u poslu, usred ljubavnog bunila, sjeća se da je Vedrana iznenada vrisnula. No, to nije bilo zbog porcije užitaka koji joj je pričinjavao, već joj se kopča vojnog opasača zabila u butinu. – Sranje – promrmljao je i stao je ljubiti po raskrvavljenoj koži. Ipak, nešto kasnije, nastavili su ljubavni klinč na Krunino insistiranje, ali je zadovoljstvo na kraju ipak postignuto. Proveo je još neko vrijeme među

blago okrvavljenim plahtama, koje su ga podsjećale na priče o crnogorskim djevicama, s Vedranom koja ga je nagovarala da ostane na večeri.

– Noćas krećemo za Split – rekao je, – inače, mišu moj, rado...

Pred njim je bio još jedan sastanak. Zapalio je cigaretu spuštajući se prema taksistima kod Rome. Dok se vozio na zadnjem sjedištu i šutio, navirale su mu misli o vražjem trokutu Trešnjevka-Dubrava-Mihaljevac, o ludilu proteklih osamnaest mjeseci, o stvarima koje je želio a nije napravio, o izmišljenim ratnim pričama...

Žana ga je dočekala s bocom vrhunskog vina i plamenom svijeća u sumrak. Samomotivacija bila je Krunino najjače oružje toga dana. I navodno, po njegovim riječima, nikada je nije jače poželio.

– Ah krasno, jebeš me kao da me kažnjavaš – šaptala je Žana dok su mali bijeli oblacić juriли noćnim nebom posutim zvijezdama nad Zagrebom.

Njegov mali, spontano započeti rat za zadovoljnu pozadinu i dobru logistiku bojištu, greškom hrvatske vojne administracije na kraju je dobio i službeno priznanje. Naime, na roditeljsku adresu, na kojoj je bio prijavljen u vojnom odsjeku, stigla je kratka obavijest: “Molimo Vas da u roku od 15 dana vratite vojnu opremu zaduženu u listopadu 1991. Pozivamo Vas (rukopisom: Kruno oca G.) na svečanu dodjelu Spomenice domovinskog rata 1991. koja će se održati ... u Zagrebu, uz bogat kulturno-umjetnički program i domjenak.” Potpis (nečitak)

Roditelji su bili ponosni, ali ponajprije sretni, što je njihov sin jedinac preživio ta teška i turobna vremena. Nasreću, rat je ubrzo nakon toga i definitivno završio.

A vojska koja ima dobru logistiku, zna se, uvijek dobiva rat...

Polnoćka

Zoranu Feriću, bez uputnice

Mnogima se od nas na sam spomen bolnice promijeni boja lica, ubrza puls i ludo poskoči krvni pritisak te u glavi na brzinu prevrnuo sve neugodne i bolne situacije u kojima smo se našli kod liječnika ili stomatologa. Ljudi u bijelom, kojima se u načelu ili vjeruje ili ne vjeruje, nerijetko su u prilici odlučivati o našim sudbinama, rezati ili ne rezati, liječiti ovako ili liječiti onako.

Osobno nemam zazora od bolnica, pogotovo naših hrvatskih, možda zato jer ih i nisam prečesto pohodio. Naime, odavno sam u duhu sistema "sam svoj majstor" u kućnoj radinosti, a oslanjajući se na tradicije etnomedicine koju sam godinama studirao, razvio neke vlastite metode liječenja koje će, vjerujem, u budućnosti prihvatiti i oficijelna medicina.

A ako se već mora ići u bolnicu, razradio sam nekoliko pravila koja su se do sada pokazala učinkovitim: ako je u pitanju kirurški zahvat, najbitnije je da operiraju Slovenci, jer su oni u prosjeku najprecizniji kirurzi i piju tek nakon radnog vremena, potom treba vrlo selektivno gutati sredstva za umirenje u postoperativnom oporavku, a tijekom oporavka piti isključivo Laško pivo (potajice, naravno) kako bi se količinom B-kompleks vitamina i tekućine poradilo na dobrom metabolizmu i što bržem uspostavljanju ravnoteže u organizmu.

A upravo je pivo, barem što se mene i mojih betega tiče, najučinkovitiji i omiljeni lijek alternativne medicine.

Nema tu puno mudrosti.

Način primjene i doziranje: dva do tri piva treba što brže popiti, po mogućnosti poslije obroka: to je dobar analgetik,

antipiretik, dijuretik, umirujuće sredstvo. Nakon nekoliko sati ponoviti s istom dozom, te ponavljati terapiju još nekoliko puta uzastopce tijekom dana.

Kontraindikacije: ukoliko se predozirate može idućeg jutra doći do glavobolje. U tom slučaju preporučuje se ponoviti identičnu terapiju, ali s manjim količinama piva. Povijesna je zanimljivost da su pivom liječili već u starom Egiptu, uglavnom kožne bolesti i bolesti očiju, posebice ječmenac. Nadalje, čir i prišteve liječimo listom svježeg kupusa ili pečenim lukom, uhobolju zagrijanim jestivim uljem, a i rakija se pokazala kao jedan od najuniverzalnijih i najkorištenijih narodnih lijekova: od oka, zuba, grlobolje, rana, masaže, razderanih madeža. Može se primjenjivati za vanjsku i unutarnju upotrebu. To sam naučio od bake Kate, koja će uskoro biti stogodišnjakinja: ona zna sve kako se liječilo nekada u Bosni i to definitivno funkcionira. Uz to, naravno, dnevno treba izmoliti i koji Očenaš i Zdravomarijo za zdravlje, to je recept za dug i sretan život. Nadalje, nerijetko se liječim, ako ipak nešto krene naopako, i češnjakom te mrkvom, vinom, medom i limunom.

Češnjak je univerzalni prirodni antibiotik, koji volim u hrani, ali i grickati pred televizorom umjesto čipsa. Narežem dva-tri režnja na tanke listiće i... Poznato je da su njime liječili kugu u srednjem vijeku, a i do dana današnjeg ostao je najbolji lijek protiv vampira i policajaca. Jer koji će vas, molim lijepo, policajac pitati za vozačku i prometnu dozvolu nakon što spustite staklo na vratima svoje makine, a iznutra opali neopisiv bazd smjese mirisa: luka, bijelog luka i špeka... Lijek i namirnica koja mora biti u svakoj kućnoj ljekarni.

O vinu u medicini naširoko su pisali već antički liječnici, a posljednjih godina i francuski znanstvenici. Interesantno je da je većina njihovih radova i otkrića objavljena neposredno nakon Martinja, dakle kada su i empirijski potvrdili svoje hipoteze. Crnogorski Vranac uz svaku bocu ima i liječnički certifikat, "pro cordem" stoji u bijeloj knjižici uz liniju koja

prikazuje otkucaje srca. I s ovim lijekom postoji samo jedna opasnost, predoziranje. No, o vinu, kasnije.

Vjerojatno bih se ja do sada izvještio i u liječenju akupunkturom, ali supruga mi zabranila da joj zabijam iglice po tijelu i tako uskratila prijeko potrebnu praksu, iako sam nabavio originalne kineske knjige i karte energija tijela. Njeno je objašnjenje bilo da slika ne govori sve, da bih trebao pročitati i tekst uputa na kineskom uz ilustracije. Kineski, kako? Na lutki za napuhavanje, koju ipak s vremena na vrijeme intimno koristim, akupunkturnu nije moguće vježbati. Naime, *feedback* je uvijek isti: ona se ispuše i ne kaže ništa, a meni ne preostaje ništa negoli uzeti pribor za krpanje guma na biciklu.

Drugo je pak pitanje što obični smrtnici misle o liječnicima?

Jedna je teorija da su liječnici skoro pa svemogućí.

Drugi pak podržavaju teoriju, a u njoj i sam nalazim zrnice istine, da liječnici ne znaju ništa, baš kao ni filozofi, da tapkaju u poluznanju, a jedino je pravo i korisno liječničko zvanje ono kirurško, dakle zvanje vještih zanatlija koje su u srednjem vijeku obavljali brijači. Istina je, vjerojatno, negdje na pola puta...

A bolnice?

Osim da su tmurna mjesta, nerijetka je asocijacija da su bolnice i mjesta prepuna seksa. Poznao sam stanovitu Ingrid R. koja je studirala medicinu u Zagrebu samo zato jer su neke njene pubertetske seksualne maštarije bile vezane uz bolničku garderobu, noćnu smjenu, klompe i dlakava liječnička prsa. Bila je odlična studentica, željela je specijalizirati dermatovenerologiju, ali je završila na psihijatriji. Ne kao liječnica, već kao pacijentica.

Čuo sam samo mnogo priča, a valjda gdje ima dima ima i vatre, gotovo u stilu bajki i legendi, o tome što se događa

iza bolničkih zidova, posebno u noćnoj smjeni. Meni, kao laiku, jedino nije jasno kako se liječnici, koji bi trebali biti racionalna bića *par excellence*, motiviraju za seks po garderobama, stolovima za preglede, sobama za odmor, laboratorijima, u prostorima za tuširanje... Zar im jedan mali dio mozga ne signalizira neprekidno: tuš kabina nije dezinficirana, bakterije su u zraku i svuda oko nas, možda su virusi dospjeli zrakom sa susjednog, infektivnog odjela, je li njena vaginalna flora u granicama normale, kakvu floru i faunu on ima u ustima, nije li kondom možda u procesu proizvodnje okužen? Ali, liječnici valjda znaju...

I ne trebamo prema njima biti prestrogi, ta i oni su ljudi.

Da me krivo ne biste shvatili, nisam im nezahvalan, jasno mi je da bi bez njih bilo još mnogo teže u životu... ili ne bi? Nadam se da ova priča neće dospjeti u ruke nekog strogog liječnika, ili se barem nadam da će mi isti pod stegom Hipokratove zakletve, ako se ne slaže sa mnom, naći prikladno mjesto ipak u otvorenom odjelu nekog zavoda za umobolne...

Moj dugogodišnji strah od stomatologa, noćne more mnogih mojih poznanika, nestao je kada je kao zamjenu mom ostarjelom (socijalnom) zubaru, koji je uvijek bio namrgođen i gundav, stigla lijepa i mlada hna dentistica. Sjećam se, osim tihe glazbe u ordinaciji, da me nježno i strpljivo obrađivala. Vrhunac je bio kad mi je jednom prilikom morala plombirati kutnjake, a da bi nešto vidjela u mojim tijesnim ustima, gotovo je legla na mene. Njena obla i topla lijeva sisa opuštena u slobodnom padu bila je tada najbolje sredstvo za umirenje, i gotovo da mi je bilo žao što je nakon petnaestak minuta završila s poslom. Poslije su se nada mnom nadvijale uglavnom zubotehničarke, koje također čuvam u najljepšem sjećanju i zahvalan sam im za brigu koju su pokazivale za malog, uplašenog čovjeka. Ipak, još uvijek malo strahujem od zubara, no danas više zbog priče o sumnjivim termostatima mog obiteljskog liječnika doktora Ferića. Naime, on

mi je jednom prilikom u povjerenju, u "Vinodolu", ispod glasa, rekao da termostati koje ugrađuju u njemačke sterilizatore, koji se uglavnom nalaze po zagrebačkim stomatološkim ordinacijama, proizvode na Dalekom istoku, a da je za besprijekorno funkcioniranje termostata najvažniji bi-metal i čistoća materijala od kojeg je izrađen. A kako se zna da kineske čeličane i ostala njihova teška industrija još nisu na zapadnoj tehnološkoj razini, te ne postižu kvalitetu materijala kakvu bi trebalo, mi zapravo ne možemo biti sigurni ni u plus-minus pet stupnjeva, dakle pri kojoj se temperaturi ovi isključuju. I moguće je, šaptao mi je dr. Ferić, da se sterilizatori zbog tog kineskog onečišćenog metala isključuju i prije same temperature sterilizacije, što znači da na zubarskom priboru imaju šansu preživjeti primjerice virusi HIV-a. I onda stomatolog, i ne znajući što čini, velikodušno donira viruse preko svojih pomagala, kao u igri šalji dalje, svojim pacijentima. Nakon što mi je to ispričao, dr. Ferić mirno je nastavio jesti svoj odrezak sa šamipnjonima, priborom koji je naravno donio od kuće. Od kirurškog čelika, iz kućnog sterilizatora.

Kao optimistični fatalist, koji misli da je sve predodređeno, mogao bih se bez grižnje savjesti i sam okušati na nekom liječničkom polju, recimo postati psihijatar, ili još bolje psihoterapeut... Tu samo treba uporno slušati i ponešto pričati, a topla ljudska riječ ipak najbolje pomaže. U knjizi o tipovima psihoterapija, koju ljubomorno čuvam, našao sam nekoliko koje redovito prakticiram: terapiju slikanjem, pisanjem, šetnjom, radom. Pa ako to radim svaki dan, mogao bih valjda i druge uputiti u tu tajnu. Za sada mi jedino nedostaje prostor za ordinaciju, jer je nezgodno to raditi u kućnoj radinosti dok se kuha ručak ili dok djeca seciraju hrčka ili žabu. No, valjda ću uspjeti s našim Ministarstvom zdravstva napraviti nekakav aranžman o podnajmu.

Ipak, vratimo se na načelno pitanje, vjerujem li bijelim kutama sa stetoskopom oko vrata ili ne. Ustvari, definitivna

potvrda, dakle baš ona koja potvrđuje pravilo, zašto ipak vjerujem liječnicima, i to slovenskim, dogodila se s Badnjaka na Božić, sredinom devedesetih kad se Pohorje zabijelje-
lo već početkom prosinca. Tada sam spoznao koliko sućuti, humanosti i druželjubivosti može imati liječnik za nepoznata čovjeka.

Završio sam na hitnoj pomoći u gradu kroz koji sam do tada uglavnom samo prolazio, zahvaljujući zaspalom gastarbajteru, koji se kao i ja, vraćao kući odnekud iz Europe. Frajer mi se na semaforu zabio u alfu, friško ispoliranu i sređenu, i napravio totalku. Policija, hitna, pomoć na cesti. Auto koma, meni ništa, tek nekoliko ogrebotina, krv iz nosa i malo zbunjenosti, ali policajac me ne pušta.

– Gospodine, sve ćemo brzo riješiti, jasno je da je on skrivio udes. Molim Vas da sada odete do bolnice na pregled, da bismo mogli zaključiti zapisnik.

Bolnička kola, s mladom i rasnom Štajerkom na prednjem sjedalu, odvezla su me na kontrolni pregled. A tamo kreće nova priča. Krv, urin, temperatura, pritisak, pregled zjenica, čudna pitanja... i sve to na Badnjak.

– Ljudi, ja bih doma. Čekaju me.

Priopćavaju mi da sam doživio lakši potres mozga, da ne bi trebalo biti nikakvih posljedica, ali da je procedura takva da me moraju zadržati 24 sata na odjelu te da potom, ako sve bude u redu...

Isprva sam se protivio, ali nije pomoglo. Dobio sam pidžamu, dao odjelnoj sestri broj telefona na koji će javiti da dolazim sutra, vlakom, te su me odveli u prolaznu sobu, kako su zvali sobu najbližu traumatologiji.

Legao sam u polumrak, vrata prema hodniku bila su pritvorena, a u sobi na ležaju do mene, hrkao je neki nepoznati nesretnik.

– Kakav će ovo biti Božić, pomislih.

Nisam mogao zaspati, glasovi s odjela, u tihoj zimskoj noći, bili su ipak preglasni. I što se sve može saznati u dvadesetčetiri sata...

Dobro je, naime, poznato da se liječnici vole družiti međusobno, i da su odlični organizatori. Tako su osnovali svoj bolnički sindikat, priređuju izlete, putovanja u inozemstvo, posjete kazalištima i muzejima, preko sindikata nabavljaju svinjske polovice i vino izravno od proizvođača, izložbe slikara amatera i, naravno, gotovo svaka veća bolnica ima svoje liječničko pjevačko društvo. Druga slovenska bolnica po veličini imala je čak dva pjevačka društva, kolokvijalno nazvana "Stari pijevci" i "Mladi pijevci". "Stari pijevci", kojima su uglavnom pripadali primarijusi, specijalisti i ostali preko pedeset godina, njegovali su slovensku pjesmu u soul i jazz obradama. Tako su poznate slovenske uspješnice i evergreene obrađivali u maniri standarda američke crnačke duhovne glazbe, naravno višeglasno, uz pucketanje prstima i udaranjem dlanova. I dok su stara gospoda vježbala u lije-po osvjetljenoj i namještenoj dvorani za skupove na drugom katu bolnice, mladi su stažisti, specijalizanti i bolničari, kako to obično biva s mladima dok ne ostare, bili bačeni u podrum, u atomsko sklonište, gdje su glasno, na engleskom pičili punk i rock, i to žestoko. Jedan od njih, Mitja Z., bio je toliko obuzet glazbom da bi znao prvi dio svoje popodnevne smjene provesti za bubnjevima u podrumu udarajući po bateriji i činelama poput heavy metal divljaka, a potom bi se mirno, sa zadovoljnim tajanstvenim smiješkom, vraćao u svoju otorinolaringološku ordinaciju.

Kako je te noći općenito bilo malo dežurnih u bolnici, a većina se ipak bavila privatnim seciranjem pečenih domaćih životinja, pjesma je bila tiha, prigušena.

A onda je netko pitao: Hoćemo li odigrati koju igru? Do te noći nisam znao da postoje i bolničke igre, a uza sva moja saznanja o doktorima i njihovoj primjernoj organizaciji sva-

kodnevice, odmah sam se upitao postoje li možda i doktorske olimpijske igre.

Nakon što su nekih dva-tri sata lagano mezili (posla i nije bilo previše, kao i obično na te dane) i poprilično cugnuli iz domaćih pletara, dizanjem su ruku odredili protiv koga će se kladiti.

Kad je izbor pao na stanovitu Ninu, vitku i seksipilnu liječnicu, shvatio sam da je to upravo ona koja me dopratila u bolničkim kolima na odjel.

U košaricu na sredini stolića, vidio sam to nakon što sam se primakao odškrinutim vratima svoje sobe, stavljali su novčanice od tisuću ili dvije tolara i izvikivali neke brojke, u stilu 1.03, 1.44, 0.94, 1.20...

Nina je rekla, ispod 0.85. Dakle, prva disciplina: "Koliko promila?"

– 'Oće l' puhat il' da vadim? – pitao je sa smiješkom medicinski brat Bosanac, glavni zajebant u bolnici podno Pohorja. Uopće, teško je zamisliti slovenski identitet bez tih dobrodrušnih južnjaka, kao najduhovitijeg i najnadrealnijeg dijela alpske populacije...

– Kakvo puhanje, vraga, hoćemo točno! Bodi!

Nina je rutiniranim potezom potegla lijevi rukav kute prema ramenu, a Mirko, bolničar, oblizivao se na njenu venu poput starog vampira.

– Žilo, žilice, pokaži se!

Stiskao joj je gumu oko nadlaktice. Nina se smješkala, kao da se radi o najobičnijem skidanju šminke ili rezanju noktiju.

– Evo ga, kreće...

Lovio je u epruvetu krv boje cvičeka, dok je Nina podigla iduću čašu pinota i nazdravila prisutnima.

– Za nas i bolnicu!

– Za zdravlje! – odgovarali su prisutni.

Uskoro se vratio Mirko s ispisom iz laboratorija.

– Jebi ga, 0.79, popušili smo!

Nina, moj tajni favorit, bila je najbliže činjeničnom stanju promila u vlastitoj krvi i pristojnih je 20.000 tolara smotala u džep na kuti.

Događaji na prijemnom odjelu nisu mi dali spavati. Ipak, te sretne večeri pune novih spoznaja, usprkos blagoj glavobolji, događalo se svašta. Nina je nastavila sada nešto intenzivnije ispijati čaše tako da se stvarno naroljala proslavljajući svoj dobitak.

– Nitko me nema na tomboli! – ponovila je nekoliko puta i krenula teturajući prema sobi iz koje sam prisluškivao. Hitro sam se odmakao od vrata i stao u sjenu.

Nina me nije uopće primijetila. Štucnula je nekoliko puta, promrmljala neki stih o vinu i djevojkama pa doslovce pala u moj krevet. I zaspala, tako da nije mogla odigrati igru koja se zove “Tko prima pacijenta?” ili u drugoj inačici “Tko je dežurni?”.

Igra se kad ekipa u noćnoj smjeni želi stvarno zafeštati, a jedan od njih ipak mora obaviti liječnički poziv na prijemu hitne pomoći. Pa koga po nesreći dopadne: liječnika, brata, sestru, čistačicu, domara, ložača, noćnog čuvara... Jedini je uvjet, naravno, i bolničke su igre strogo moralne, da dotični, ukoliko nije liječnik, mora imati barem pet godina staža u bolnici kako bi mogao stvarno pomoći pacijentu. Za tog “dežurnog” postoji bijela kuta s pločicom “Doktor Jojboli” i par bijelih klompi broj 44 u koje praktično svi mogu uskočiti. A tko će biti dežuran za vrijeme fešte, bira se naravno idućom igrom koja se zove “Tko će izvući najkraću iglu?”. Steriliziranu, vjerojatno.

Događalo se da djeca dolaze na svijet u bolnicama uz pomoć čistačica, jer su liječnik i babica bili na drugom, težem porodu. No, nekada se dogodi i sasvim obrnuto, kao u slučaju moje dvoje djece, dakle dvaput: dočekao sam ih osobno na ovaj svijet koji i nije nešto, u noćnim smjenama, uz odbor za doček u punom sastavu: liječnik, babica, medicinska sestra, čistačica, žena i ja. Himna nije svirala, ali je zato neki lagani jazz standard svirao na Hrvatskom radiju u te sitne sate.

Postoje još i druge bolničke igre, na primjer strogo intelektualne “Koliko crvenih krvnih zrnaca imaš?”, aproksimacija prije stvarne analize krvi po boji pacijentovog lica ili “Prosjek godina na odjelu”, također procjena koja se kasnije provjerava u kartonima pacijenata, a treba i nešto matematičke vještine. “Prognoza temperatura za sutra” pomalo slični na vremensku prognozu u bolnici, a ima i nekoliko igra vještina – “Pikado” sa strelicama od starih šprica punjenih ostacima iz gipsaone ili “Trka s kolicima” punim prljave posteljine u kojima liječnici uglavnom ne sudjeluju.

Predložit ću svom obiteljskom liječniku, koji uskoro očekuje vesele penzionerske dane i sprema se pisati knjigu sjećanja “O lijepome u bolnicama”, da jedno poglavlje posveti i bolničkim igrama, ili barem sačini njihov katalog za buduće generacije.

Najkraću iglu izvukla je Metka, sestra koja inače radi na ortopediji. Dakle, sprema se prava fešta. Sir i sendviči s ri-bom i račićima uskoro će biti zamijenjeni mrsnom hranom, a vino i sadjevec poteći će u još jačim mlazovima. Jedino Metka, pokunjena Metka koju igla nije htjela, mora na svako zvonce iz prijemne sobe skakati do kraja hodnika. Smijeh i dobro raspoloženje širili su se bolnicom, i sâm sam, osim glavobolje, gotovo uživao u atmosferi.

Tada me je, oko ponoći, san počeo načinjati. No, sva tri kreveta bila su zauzeta i nisam imao kud. Legao sam u srednji,

prije nekoliko sati baš meni dodijeljen krevet, u kojem je sad potpuno odjevena već ležala Nina. Na sreću, bila je vitka tako da sam se uspio smjestiti iza nje, a od topline njena tijela i ravnomjernog disanja zaspao sam gotovo trenutno. I ne znam koliko smo dugo spavali tako nesvjesno pripijeni jedno uz drugo, ali probudilo me njeno meškoljenje u snu. Guzom zapetom u napetu kutu draškala mi je kitu koja je postala pomalo bjegunica iz bolničke pidžame. Mislim da mi se nekoliko kapi dragocjene bijele tekućine u polusnu prosulo po plahti na krevetu prije negoli sam uspio ustati i otrčati do toaleta. A da stvar bude gora, netko od pripitih slavljenika baš se u tom trenutku okrenuo i spazio me u bolničkoj pidžami, sa zavučenom rukom u gaće, kako trčim niz hodnik.

Pri povratku u sobu dočekali su me na vratima Franci i Mirko.

– Bi si na ovaj poseban dan nekaj s nama popil? – pitali su obojica u glas.

– Zašto ne.

Tada sam shvatio da sam se našao u najavangardnijoj bolnici u ovom kraju svijeta. Uskoro su liječnici, vlažeći grla najbيرانim vinom s Lucijinog brijega u Kamnici, a tajna njegove kvalitete u tome je da ga njeguje, obrađuje i odgaja žena svojom majčinskom ljubavlju, počeli recitirati poeziju.

Od sve silne hrane kojom su me nudili uzeo sam upravo onu za koju mi je Metka rekla da je zdrava, okrepljujuća i ljekovita: štajersku zaseku. Masti idu dobro s alkoholima, objašnjavala je, vežu se i kemijski prebijaju, tako da na kraju sve ispadne dobro.

I stvarno, nakon Venerinog mlijeka, kako su liječnici zvali to vrhunsko vino koje je odnjegovala nježna žena, i sâm sam zapjevao s njima “vse je manje dobrih ljudi, vse je manje dobrih gostiln”...

Nakon pet-šest čaša tog nektara iznio sam im svoju kućnu teoriju alternativnog liječenja.

– Čujte, gospon dragi, a kaj vi mislite, kaj mi sad radimo?

I tako smo slavili rođenje malog Isuseka, a ja sam istovremeno produbljavao svoje solidno medicinsko znanje. Čisto tehničke stvari, da igle moraju biti čiste, da ne kažemo sterilne, da termostati moraju biti ispravni, posteljina čista, zavoji aseptični, prostori dezinficirani, to je općepoznata informacija, i za trijezne i one manje trijezne.

No, i nadalje je ostalo visjeti u zraku te noći ono drugo pitanje: liječi li bolje lijepa riječ ili štajersko vino? Osobno sam mišljenja da su oboje podjednako učinkoviti. No, sama spoznaja da liječi i vino i lijepa riječ tek je prag ozbiljnog bavljenja stvarima. Vrlo je bitno, i tajna je prava medicine, složiti će sigurno svaki liječnik sa mnom, u kojem ih omjeru doziramo.

Bilješka o piscu

Robert Mlinarec, rođen u Zagrebu 1966. Studirao na FF-u rodnoga grada. Suraduje u više domaćih i stranih časopisa i novina za kulturu.

Objavio: *Georginine suze* (1997), *Film od pet sekunda* (1997), *Quattro stagioni* (sa Z. Ferićem, M. Kišem i B. Perićem, 1998), *Tkači snova* (1999).

Sadržaj

Južni Pacifik	5
METRO	
Metro	9
New York	14
Smrt u Švedskoj	17
Sari iz Rajapura	24
U6, smjer Floridsdorf	34
SVE O VJETRENJAČAMA	
Gradovi, vjetrovi i ljudi	43
Profesor	43
Voda	44
Bečka jesen	44
Zemljopis, à la japonsais	45
Posjet Zagrebu	45
Unutra	46
Senko	46
Koordinate	46
Sve o vjetrenjačama	47
Pisati? Nakon sedamedesete...	47
Ona	47
ŽUTA LINIJA	
Maja	51
Podzemni grad	51
Miljenkov atlas svijeta	52
Žuta linija	54
Graditelji	54
Knjigovođa u mirovini	55
Ružini pupoljci	56

ARIJANINA NIT

Arijanina nit	59
Pekmez od šljiva	66
Program uživo	69

MALI PRIVATNI RAT

Mali privatni rat	79
Polnočka	87

<i>Bilješka o piscu</i>	99
-------------------------	----

ČASOPIS QUORUM

Tematski brojevi časopisa Quorum

- *Strast razlike tamni zvuk praznine*, hrvatsko pjesništvo osamdesetih i devedesetih
- *Poštari lakog sna*, proza Quorumova naraštaja
- *Trominutne priče*, short, short story
- *Posao dvanaestorice*, romani u nestajanju
- New York, New York
- Antologija europske kratke priče

BIBLIOTEKA QUORUM

- Željko Kipke: Vodič kroz subterraneus
- Primo Levi: Shemà
- Hrvoje Pejaković: Sjeverni ugao
- Branko Maleš: Placebo
- Dražen Katunarić: Kuća dekadencije
- Miloš Đurđević: U zrcalu
- Branko Čegec: Fantom slobode
- Krešimir Bagić: Živi jezici
- Kornelija Pandžić: Čuvar praga
- Biserka Težak: Nedovršeni razgovor
- Damir Šodan: Glasovne promjene
- Zoran Ferić: Mišolovka Walta Disneya
- Mario Dabo: Od marča do marča
- Đurđa Miklaužić: Kartonski ljljani: zvuk vrtnje
- Dubravka Belas: A-62 za Bordeaux
- Ivan Božičević: Čitatelj svjedok
- Ljubo Pauzin: Hotel atributa
- Krešimir Pintarić: Tour de force
- Lela B. Njatin: Netrpeljivost
- Hrvoje Pancer: Bijela limuzina
- Petar Babić: Abecedarij
- Senko Karuza: Busbuskalai
- Neven Ušumović: 7 mladih
- Sanja Lovrenčić: Wien fantastič

- Mladen Machiedo: Diptih
- Stjepan Balent: Voda
- Milko Valent: Plava krv
- Borislav Pavlovski: Gospodari labirinta
- Tomislav Bogdan: Pristajanje
- Vesna Biga: Čovjek koji je čeznuo čudo
- Krešimir Bagić: Umijeće osporavanja
- Tatjana Peruško: Roman u zrcalu
- Borislav Pavlovski: Prostor kazališnih svečanosti
- Dubravka Belas: A-62 za Bordeaux, II. izdanje
- Sanja Lovrenčić: Kolhida
- Neven Ušumović: Ekskurzija
- Damir Šodan: Srednji svijet
- Vlado Martek: Volim čitati poeziju
- Milko Valent: Jazz, afrička vuna
- Alen Galović: Srebrni letač
- Borislav Vujčić: Tamnine
- Milorad Stojević: Prostrijelne rane&other poems
- Rade Jarak: Vlak za Bangalore
- Ljubo Pauzin: Meteor je sletio na Zemlju
- Zvezdana Jembrih: Janusove kćeri sestre nevjeste
- Krešimir Bagić: Jezik za svaku udaljenost
- Sanja Lovrenčić: Portret kuće
- Vesna Biga: Četiri straha
- Rade Jarak: Kiša
- Jurij Hudolin: Govori žena
- Igor Rajki: Pravilnik o stvaranju predodžbi
- Hrvoje Pancer: Gore od odanosti
- Sanjin Sorel: Apokalipse
- Đurđa Otržan: Penthesilea

BIBLIOTEKA PLEXUS

- Damir Miloš: Kapetanov dnevnik
- Branko Čegec: Ekran praznine
- Zvonko Maković: Prah

- Slavko Mihalčić: Zavodnička šuma
- Dalibor Cvitan: Ervin i ludaci
- Ivan Rogić Nehajev: Figure ukročene sreće
- Krešimir Bagić: Krošnja
- Krešimir Mićanović: Vrtlar

BIBLIOTEKA POLILOG

- Vladimir Biti: Bahtin i drugi
- Peter Sloterdijk: Doći na svijet, dospjeti u jezik
- Shoshana Felman: Skandal tijela u govoru
- Manfred Frank: Kazivo i nekazivo
- Niklas Luhmann: Ljubav kao pasija: o kodiranju intimnosti
- Jean Pierre-Vernant/ Marcel Detienne: Lukava inteligencija u starih Grka
- Dietrich Schwannitz: Teorija sistema i književnost

BIBLIOTEKA GESTA

- Havelock Ellis: Filozofija plesa
- Rudolf Laban: Život za ples
- Emile Jacques-Dalcroze: Glazba i plesač
- Isadora Duncan: Pjesnikinja plesa
- Maja Đurinović: Mercedes Goritz-Pavelić

BIBLIOTEKA DUCHAMP

- Ivica Župan: Vedri Sif
- Vlado Martek: Akcije pisanja

BIBLIOTEKA ŽIVI JEZICI

- Roman Habunek: Haljina nevidljiva tijela, antologija njemačke kratke priče
- Bekim Sejranović: Veliki pusti krajolik, antologija norveške kratke priče
- Mitja Čander: Krunski svjedoci, antologija slovenske kratke priče

- Dariusz Nowacki / Ivana Vidović: Orkestru iza leđa, antologija poljske kratke priče
- Snježana Husić / Tatjana Peruško: Animalije, antologija talijanske kratke priče
- Jolán Mann / Stjepan Lukač / Neven Ušumović: Zastrašivanje strašila, antologija mađarske kratke priče
- Dragan Koruga / Igor Štik: Vrhunski safari / kroz carstvo engleskog jezika

POSEBNA IZDANJA

- Gojko Bežovan: Europske stambene inicijative
- Emil Strok: Mimi
- Emil Strok: Pasoš za ljubav
- Katarina Pejaković: Deset zapovijedi ljubavi
- Viktor Tadić: Devetsto dana rata (u međuvjerskim odnosima)
- Dubravka Belas: Nedovišena žena
- Zvonimir Stjepanović: Slavonska ispovijed
- Diana Burazer: Na odmorištu između dva svijeta
- Mirjana Smažil-Pejaković: Tvrdna nježnost
- Miro Gavran: Kako smo lomili noge
- Emil Strok: Rat naš svagdašnji
- Tihomir Mraović: Slaganje bika
- Mujčić, Senker, Škrabe: 3jada
- Borislav Vujčić: Crne komedije
- Biti, Ivić, Užarević: Trag i razlika
- Vedrana Spajić-Vrkaš: Tučepi
- Emil Strok: The Turkey Egg
- Borben Vladović: Razderani tlocrt
- Nikica Mrđen: Pisma sinovima
- Igor Večerina: I psi i ptice
- Andrija Pukšec: Tehnologija tokarenja
- Lada Čale Feldman: Teatar u teatru u hrvatskom teatru
- Robert Mlinarec: Georginine suze
- Saša Čokljat: Magično kazalište

- Mario Sopina: Nula jednako dva
- Ivana Polonijo: Juvenilija
- Dubravko Pušek: Ugrušak šutnje / Grumo di silenzio
- Žarko Milenić: Preludij
- Svebar Čerlek: Kako skinuti suviše kilograme
- Maja Gjerek-Lovreković: Posvećene pjesme
- Biserka Težacki: Pjesnik i sjena
- Vinko Prizmić: Mostovi kojih nema
- Ivan Supek: Mene tek el fares
- Zoran Ferić: Andeo u ofsajdu
- Tihomir Mraović: Tajna povijest 21. stoljeća
- Stipe Grgas: Ispisivanje prostora
- Branko Maleš: Male ljubavi
- Roman Simić: Mjesto na kojem ćemo provesti noć
- Evelina Rudan: Sve ča mi rabi ovega prolića
- Zvonimir Stjepanović: Savski brodolomi
- Tahir Mujčić: Irski Iranec i Iranski Irec
- Drago Glamuzina: Mesari
- Šima Zorić: Vrač na dvoru kralja Zvonimira
- Željko Špoljar: Teškoće pri gutanju
- Marija Lamot: Priprema za obiteljsku fotografiju
- Branko Čegec: Ekрани praznine, II. prošireno izdanje
- Oto Luthar: Majstori i muze
- Nicanor Parra: Knjiga pjesama sumnjiva čovjeka
- Biserka Težacki: Vrtlog meteora, pjev ljubaznih zvijezda
- Lada Čale Feldman: Euridikini osvrti

Knjiga je objavljena uz potporu
Ministarstva kulture Republike Hrvatske